ცისკარი.

1864

ნოემბერი.

წელიწადი მერვე.

წოდება თხზულებათა:

I — ბატონ-ყმობის ანბავი — უქაზი მმართებელის სენატისადმი. — ტფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურობის მარშლის აზრი, შესახებ თავად-აზნაურობის ბანკისა.

II — 1, საბრალონი. ვიკტორ ჰიუგოს რომანი. გ. დიდებულიძისა.
2, კლოვისი და რიკულფი მონადირე. — მისივე.

III — 1. ფილონისადმი. (ლექსი) თ. დავ. მაჩაბელისა. 2, შეგირდი. (ლექსი ბერანჟით. (თ. გიორ. ორბელიანისა.

IV — კალიფორნია. (მოგზაურობა. რუს.) გ. დიდებულიძისა.

V — სხჳა და სხჳა ანბავი. (იხილე მეორე გვერდზედ)

ტფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

იმ კაცის გულის მოძრაობაში. რომელიც პირვე-
ლათ სცდის სიყვარულსა.

საცოდავი მოხუცის გული, უცებ გაემაწვლდა და
განახლდა, და რადგანაც ქანვალქანი იყო თითქმის
სამოცის წლისა და კოზზეტა მხოლოდ რვა წლისა,
მაშ სრული სიყვარული იმისი გადავიდა რაღაც
ნაირს აუწერელს ელვარებაში. ეს იყო მეორე მნა-
თობიერი გამოცხადება, რომელსაც ქანვალქანი შე-
ეფარა თავის სიცოცხლეში. როდესაც პირველათ ის
შეეფარა ეპისკოპოზსა მარავანდედზე გაიელვა და აენთო
განთიადი სათნოებისა, და როდესაც შეხვდა კოზე-
ტასა, მაშინ იმან იგრძნო გამოუთქმელი გრძნობა
სიყვარულისა. პირველმა დღეებმა განვლეს ამ გვარს
ტკბილ გრძნობაებში.

კოზზეტაც თავისის მხრით ყოველ წამ შეიქმ-
ნებოდა სრულებით სხვა არსებათ, თუმცა თითონკი
ვერატყობდა ამასა. როდესაც ის დედას დაშორ-
და, იყო ისე პატარა, რომ სრულებით აღარ ახ-
სოვდა იმასა. ვითარცა სხვა ყველა პატარა ბავშვსა,
უნდოდა იმასაც გამოეცადნა სიყვარული, მაგრამ
ამაო იყო იმისთჳს ცდა ამისთჳს, რომ როგორც
თჳთ ტენორდიები და იმათი ქალები, ისე სხვები

ეკიდებოდნენ იმასა სრულის შეურაცხებით. იმას უყვარდა მხოლოდ ერთი პატარა ლეკვი, რომელსაც ის მოუკჳდა საცოდავ ბავშვსა, მაშინ, თუმცა მნელი სათქმელი კია ეს რვა წლის ბავშვზე, მაგრამ უნდა გამოვსტყდეთ, რომ იმას გაუგრილდა სრულებით ყოველსავეზედ გული, თუმცა ამისი მიზეზი ის თითონ სრულებით არა ყოფილა, ამისთჳს პირველის დღიდგანვე იმან შეიყვარა მთელის სულით და გონებით ის კეთილი მოხუცი უცხო კაცი და გამოსცადა გულში ის, რაც თავის სიცოცხლეში არ გამოუცდია, ესე იგი გრძნობა სიხარულისა.

პირველათ ჟანვალჟანი იმას ეჩვენა მრიელ მოხუცათ და უსახო კაცათ. ახლა ის ეჩვენებოდა იმას თითქმის ყმაწჳლათ და ლამაზ კაცათ.

აი ასეთნი არიან ნაყოფნი განთიადისა, სიყმაწჳლისა და სიხარულისა. არაფერი არა არისრა ქვეყანაზე უმშუენიერეს ბედნიერების სხივისა, რომელსაც ის სხივი ანათებს თჳთ ღარიბს ქოხში. ყოველს ჩუენგანს გამოუცდია თავის წარსულში იმ გვარი სხივი. ბუნებამ და წლოვანებამ თუმცა დიდი სივრცე დასდვეს ჟანვალჟანსა და კოზეტას შუა; მაგრამ ეს სივრცე შეავსო, გაასწორა იღბალმა,

მოულოდნელათ შეაერთა თავისის უმლე-
ველის უფლებით ეს ორი არსებობა, ფესვიანათ
ამოთხრილნი, ჰასაკით განეოფილნი მსგავსნი ერთ-
მანერთის მხოლოდ საზოგადო უბედურობით. ალღო
(Инстинктъ) კოზზეტასი ემებდა მამასა, და ალღო
ჟანვალჟანისა ასულსა. იმ საიდუმლო წამში როდე-
საც იმათი ხელები ერთმანერთს შეეხნენ, ისინი
შეიქმნენ შეერთებულნი საუკუნოთ. როდესაც შეიცა-
რნენ ეს ორნი სულნი, მიხვდნენ მაშინვე, რომ
ისინი იყვნენ ერთმანერთისათჳს მიუცილებელნი და
მიჰეუდეს მაშინვე ერთმანერთს მკერდი.

ჟანვალჟანმა აირჩია მრიელ უფიქრელი და უში-
შარი ბინა. ოთახსა, რომელშიაც ის დაბინავდა კო-
ზზეტითურთ, ფანჯარა ჰქონდა მიქცეული ბულვა-
რისაკენ, და რადგან იმის მეტი ფანჯარა იმ ოთა-
ხს არა ჰქონდა, ამისთჳს არაფრის ფიქრი იმას
არა ჰქონდა რა მეზობლების მხრით, რადგან ისი-
ნი იმათ ვერაოდეს ვერ დაინახავდნენ.

ქვემო ეტაჟა იმ სახლისა იყო რაღაც მსგავსი
სარაიისა, და იმასთანავე მსახურებდა საკუჭნაოთ
მებაღეთა. იმას არა ჰქონდა არა ვითარი შეერთე-
ბა მაღლა ეტაჟთან. ის იყო მოშორებული ზემო

ეტაჟზედ ჰოლით, რომელშიაც არ იყო არც კიბე და არც დამალული კარები. ზემო ეტაჟაში იყო რამდენიმე ოთახი და რამდენიმე ჩარდახი, რომელთაგანაც ერთი ეჭირა მოხუცს დედაკაცსა, რომელიც ყურს უგდებდა ქანვალქანის ავეჯულობასა და სხვები კი იყვნენ სრულებით ცარიელები.

ეს იყო ის მოხუცი ქალი, რომელსაც თუმცა უწოდდენ უმთავრეს იქ მცხოვრებათ, მაგრამ ნამდვილათ კი ის ასრულებდა სახლების ყურის მგდებელის ვალდებულებასა. შობის წინა დღეს ჟანვალჟანმა იმ დედაკაცისაგან იქირავა ის ოთახი და გამოუცხადა მაშინვე რომ, ის არის კაცი ნამდიდრევი, ისპანიელებისაგან აკლებული, და სდგება იმ ოთახში თავის შვილის-შვილით ჰატარას ქალით. იმან მისცა ქირა ექვსის თვისა წინდაწინ და დაუბარა, რომ მოეწყო ის ოთახი საჭირო მებელით. აი ამ მოხუცმა ქალმა, იმ დღეს, როდესაც ისინი შევიდნენ იმ ოთახში, გაათბობინა ის ოთახი, და მოამზადებინა ყოველივე საჭირო.

განვლო რამდენმამე კვრამ რაც ის ორი არსება ატარებდა ცხოვრებას იმ ღარიბს ოთახში.

კოზეტა დილიდამ მოყოლებული იცინოდა,

ტიკტიკებდა და იმღერდა. პატარა ბავშვსაცა აქვს თავისი დილის სამღერალი, როგორც ფრინველებსა.

ხანდისხან ჟანვალჟანი გამოართმევდა ხოლმე იმას ყინვისაგან გაწითლებულს და დამწვარს ხელ-სა და დაუწყებდა ხოლმე კოცნასა. კოზეტას, რომელსაც ცემის მეტი არა გამოუცდია რა, სრუ-ლიად არ ესმოდა თუ რას ნიშნავდა ესე, სირცხჳ-ლით გაწითლებული გავარდებოდა ხოლმე ჩარდახზე.

ხანდახან კოზეტა მეიქნებოდა ხოლმე დაფიქ-რებული, და დაუწყებდა ხოლმე სინჯვასა, თავისს თალხს ტანისამოსსა. მაშინ ის გრძნობდა, რომ უწინდელსა ი აღარ იყო ის ჩაცმული ძაძებით, გრძ-ნობდა, რომ წვრილ-წვრილათ გამოდიოდა სიღა-ტაკიდამ და შედიოდა ახალს ცხოვრებაში.

ჟანვალჟანმა დაუწყო კოზეტას სწავლება წერა კითხვისაც. თჳთ იმან ისწავლა წერა კითხვა, რო-დესაც ის იყო საპყრობილეში. როდესაც კოზეტა ჩათვლით ამოსთქვამდა სიტყვებსა, იმას მოსდიო-და სიხარულით ღიმილი.

ამ სახით სწავლება კოზეტასი და ეურება, თუ რა რიგათ ის თამაშობდა,--აი რა შეადგენდა ამ დროს მრთელს ჟანვალჟანის სიცოცხლესა. შემდგომ-

ში ის ელაპარაკებოდა ხოლმე კოზეტასა იმის დედაზე და ასწავლიდა ლოცვებსაცა.

კოზეტა ამიერიდგან უძახდა იმას მამასა; უმჯობესი სახელი იმან ვერა მოიგონა რა იმისთჳსა.

ჟანვალჟანი ატარებდა ამ რიგათ დროსა და სტკბებოდა, როდესაც ის უყურებდა თუ რა რიგათ კოზეტა აცმევდა და ხდიდა ტანისამოსსა თავის კატოსა. მაშინ სიცოცხლე ეჩვენებოდა იმას სახარბიელოთ; კაცნი კეთილ მოქმედანი და სამართლიანათ. ის აღარა დრტვინავდა აღარავისზედ და სურდა ეცხოვრა ღრმა მოხუცებულებამდინ. ის ხედავდა თვალწინ მრთელს მყოფადსა განბრწყინვალებულსა კოზეტასაგან, ვითარცა მშვენიერის ნათლის სხივისაგან. უმჯობესნი კაცნი არ არიან მოკლებულნი თავისთჳს მოუშარულის ფიქრებითა.

რათამცა ჟანვალჟანი დარჩენილიყო ბოლომდინ კეთილ კაცათ, აღარ გადაეხჳა არჩეულის მის მიერ კეთილ მოქმედებითის გზისგან. მართლათ საჭირო იყო, რომ იმას ეპოვნა იმ გვარი საერდნობელი როგორც კოზეტა, ამიტომ რომ ჟანვალჟანის წინ ხელ მეორეთ გამოჩნდნენ ახალნი სურათნი კაცობრიობის ბოროტების, უსამართლოების,

საზოგადოობის სიგლახაკისა; ის კარგათ გრძნობ-
და, რომ თუ რომ პირველათ ის იყო დას-
ჯილ და გაგზავნილი საპყრობილეში. ვსთქ-
ჳათ სჯულისამებრ, მეორეთ მაინც ის იყო
დასჯილი კეთილის საქმისათჳს; ამისთჳს ახალის
მწუხარებით სავსე იყო იმისი სიცოცხლე და კი-
ნაღამ დაეცა ის მწუხარებების ქვეშ. თითქმის მზა
იყო ეპისკოპოზის სხენებაცა გამქრალიყო იმაში,
როდესაც მართლათ ახლო იყო ჟანვალჟანი სასო-
წარკვეთილებაზედ და მზა იყო დაცემულიყო, სწორეთ
იმ დროს მეიუვარა. იმან როგორც მჳლი, უმანკო
არსება და ის უცეჳ განმტკიცდა. იმან დაიცვა, გა-
მოიხსნა ის ურმა სასტიკის ხელიდამ, და იმის
მაგიერათ, თჳთ კოზზეტისაგანვე მიიღო იმან სიმ-
ტკიცე, დავალებული ჟანვალჟანისაგან, კოზზეტას
შეემლო იმიერიდგან განეგრძო სიარული ახალს
სიცოცხლის გზაზე. დავალებული კოზზეტასაგან
ჟანვალჟანს შეემლო იმიერიდგან განეგრძო თავისი
კეთილ მოქმედებითი ცხოვრება. ერთის სიტყჳთ ისინი
შეიქმნენ ერთი მეორისათჳს ნუგეშათ და სამედროთ.

ჟანვალჟანმა მიიღო ის გონივრული კეთილ
ზომიერება და სიფრთხილე, რომ დღისით არაო-

დეს არ გასულიყო კარზე. საღამოზეკი, როცა სრულებით დაბინდდებოდა ხოლმე, ის გადიოდა სასეირნოთ, ხან მარტო და ხან კოზეტათი. ხანდისხან ისინი შევიდოდნენ ხოლმე ეკკლესიაშიაც სალოცავათ: როდესაც ჟანვალჟან გადიოდა მარტო კოზეტა დარჩებოდა ხოლმე მოხუც ქალთან, მაგრამ არ იყო ის იმის კმაყოფილი. იმას ბევრი ერჩია ხოლმე სეირნობა თავის კეთილ მოქმედთან; როდესაც იმას წაიყვანდა ხოლმე ჟანვალჟანი სასეირნოთ, ის ხშირათ აძლევდა ჟანვალჟანსა სხვა და სხვა კითხვებსა.

ჟანვალჟანი ატყობდა, რომ კოზეტა ბუნებიათ იყო მრიელ მხიარულის ხასიათისა.

მოხუცი დედაკაცი, როდესაც დარჩებოდა მარტო, უგდებდა მინაყურობას ყურსა, დადიოდა ბაზარში ხორცის სასყიდლათ და აკეთებდა საჭმელებსა.

სცხოვრებდნენ ისინი საკმაოთ ღარიბულათ. ჟანვალჟანს სრულებით არა შეუცვლია რა და არცა რა მიუმატებია იმ ოთახის მოწყობილებაში, რომელიც დახვდა მოხუცის დედაკაცისაგან გამზადებული.

ჟანვალჟანს ეცვა ისევ ის მოყვითლო სერთუკი,

და შავი შალვარი; ეხურა ისევ ის ძველი შლიაპა. ქუჩებში იმასა სთვლიდნენ მათხოვრათ. მოხდებოდა ხოლმე ისიცა, რომ ხანდისხან ზოგიერთნი გლახაკთ შემბრალე ქალები გაჩერდებოდნენ ხოლმე იმის წინა და აძლევდნენ იმას მოწყალებასა. ის ართმევდა იმათ მოწყალებასა და უკრავდა მდაბლათ თავს; მაგრამ მოხდებოდა ხოლმე ისიცა რომ, როდესაც ის თითონ დაინახავდა ვისმე საწყალსა, მივიდოდა ახლო, მიიხედ მოიხედავდა, რომ არავის დაენახა, და ჩუმათ ჩაუდებდა იმას ხელში ხანდისხან თეთრ ფულსაცა. როდესაც ეს შენიშნეს სხვებმა, მაშინ იმას უწოდეს გლახა სხვა გლახების შემბრალე.

მოხუცი დედაკაცი საკუთარის ფხიზლობით და გულს მოდგინებით ადევნებდა თვალსა ყოველსავე იმის მოქმედებასა; დედაკაცს აკლდა ყურსა და უყვარდა ყველაფერი შეეტყო, ყველაფერი გამოეკითხა. მეტადრე ის ხშირად დაუწყებდა ხოლმე კოზზეტას რაღაცების გამოკითხვასა; მაგრამ კოზზეტამ რა იცოდა და ან რას ეტყოდა იმას იმის მეტსა, რომ ისინი მოვიდნენ მონფერმელიდამ.

ერთს დილაზე ჟანვალჟანი შევიდა თავის ოთახში,

მიდგა კუთხისაკენა, ჩაიყო ჯიბეში ხელი, ამოიღო იქიდამ რაღაც კოლოფი, კოლოფიდამ მაკრატელი და მაფი; მაკრატლით გასჭრა სერთუკის სარჩული და ამოიღო იქიდამ მოყვითლო ქაღალდი და გაშალა. ბებერი დედაკაცი იმ დროს უგდებდა იმას ყურსა კარების ნახვრეტიდამა, და როდესაც იმან დაინახა, რომ ის ქაღალდი იყო ათასი ფრანკის ბანკის ბილეთი, შეშინდა და მოშორდა იმ ადგილსა. თავის სიცოცხლეში იმას სამჯერ ენახა იმ გვარი ბანკის ბილეთი.

ერთი მინუტის შემდგომ ჟანვალჟანმა მისცა ის ბილეთი იმ დედაკაცსა და სთხოვა დაეხურდავებინა სადმე, და დაუმატა იმასა, რომ ის არის იმის ნახევარ წლის შემოსავალი.

საიდამ მიიღო ამან ეს ფული? ფიქრობდა იმ დროს დედაკაცი. მერე წავიდა და წაიღო ბილეთი დასახურდავებლათ, მრავლის კაცის ხელში გადავიდა ის ბილეთი, და აწარმოვა მრავალი სხვა და სხვა ჭორი და იჭვნეულება.

მოხდა ერთხელ ესეცა, რომ იმის შემდგომ ჟანვალჟანი უსერთუკოთ იდგა კარიდორში და ხერხავდა შეშასა. ბებერი დედაკაცი იყო იმ დროს იმის

ოთახში და ალაგებდა იქაურობასა. ის იყო სრუ-
ლებით მარტო, ამიტომ, რომ თუთ კოზზეტაც იდ-
გა მაშინ ჟანვალჟანის გვერდზე და უყურებდა მეშის
სერხასა. ბებერმა დაინახა იმ დროს ჟანვალჟანის
ჟუთელი სერთუკი, მიჰვიდა და დაუწყო იმას ხელით
სინჯვა. სარჩული სერთუკისა იყო ისევ გაკერილი.
დედაკაცი უსვამდა ხელსა სერთუკის სარჩულსა და
ცხადათ განარჩევდა, რომ მაუდსა და სარჩულს შუა
ეწყო რაღაც დაკეცილი ქაღალდები. ეჭვი არ იყო,
რომ ისინიც ათას ფრანკიანი ბილეთები იყვნენ.

ამას გარდა ბებერმა შენიშნა ისიცა რომ, იმ
სერთუკის ჯიბეში გარდა ნემსისა, მაკრატლისა და
ძაფისა, იდო სხვა ნივთებიცა, ესე იგი პორტფე-
ლი, დიდი დანა, და რამდენიმე სხვა და სხვა
ფერის პარკი. დედაკაცი ფიქრობდა, რომ ის სერ-
თუკის ჯიბე უნდა იყოს გაკეთებული სხვა და სხვა
შემთხვევისათჳს. ამ გვარათ იმ მცხოვრებლებმა გა-
ატარეს იქ მთელი ზამთარი.

სენ მედარის ქუჩაში, მახლობლათ ახლად ამო-
თხრილის ჭისა, იჯდა ხოლმე ერთი გლახა, რო-
მელსაც ჟანვალჟანი სიამოვნებით აძლევდა ხოლმე
მოწყალებასა. არ გაუვლია იმის გვერდით არც ერ-

თხელ ისე, რომ იმისთჳს არ მიეცა რამდენიმე გროში, სანდისსან ის კიდეც გამოელაპარაკებოდა ხოლმე იმ გლახასა. მეშურნენი იმ საწყლის მათხოვრისა ამბობდნენ, ვითომც ის ყოფილიყო საიდუმლო პოლიციიდამ. ის იყო სამოცდა თხუთმეტის წლის მოხუცი, ხშირათ ბუტბუტებდა თავისთჳს ლოცვებსა.

ერთხელ ჟანვალჟანმა ჩვეულებრივ გაიარა იმ ქუჩაში მარტო, და დაინახა გლახა თავის ჩვეულებითს ადგილზე, ფარნის ქვეშ მჯდომი. ის კაცი ჩვეულებრივ იჯდა თავ ჩაღუნული და თითქო ლოცულობდაო. ჟანვალჟანი მიუახლოვდა იმასა და ჩაუდო ხელში რამდენიმე წვრილი ფული, გლახამ უცებ აიხედა ზევით, და გადაავლო ჟანვალჟანს თვალი და ისევ საჩქაროთ ჩაღუნა თავი. ის მოძრაობა გლახაკისა იყო სწრაფი. ჟანვალჟანს დაუარა ტანში ჟრუანტელმა. იმას ეჩვენა, რომ ფანრის სინათლეში იმან განარჩია, არა წყნარი და ღუთის მოშიში სახე მოხუცის გლახაკისა, არამედ საზარელი ნაცნობი სახე. იმან იგრძნო მაშინ ისა, რასაც გრძნობს კაცი, როდესაც ბნელაში წააწყდება ვეფხვსა. ჟანვალჟანი გაქვავდა უცებ, გამოტ-

რიალდა უკან, დაეკარგა თითქმის ნიჭი არამც თუ ლაპარაკისა, არამედ თვით ამოსუნთქვისაცა. რაღაც რამ უანგარიშო თავის მოყვარებამ ამხილა მაშინ იმასა, რომ სრულებით ხმა არ ამოეღო იმ დროსა. გლახა იყო იმისვე ტანისა და იმავე სახით ჩაცმული, როგორც ენახა ხოლმე კულავა. მგონია მე ვბოდავ, სთქვა ბოლოს თავის სანუგეშებლად ჟანვალჟანმა? საიდამ რა მომეჩვენა? ბოლოს მძიმეთ დაფიქრებული და დაღონებული დაბრუნდა თავის ოთახში, ჟანვალჟანი მღივს უტედებოდა თავის თავსა, რომ სახე, რომელიც იმან შენიშნა მათხოვარში, იყო სახე ჟოვერისა.

მთელი დღე ჟანვალჟანი სწუხდა მხოლოდ იმაზედ, რომ ის არ გამოელაპარაკა იმ გლახას, რომ ერთი კიდევ აეღო იმას მაღლა თავი, ერთი კიდევ გაესინჯა იმას ის სახე.

მეორეს დღეს, როდესაც დაბინდდა, ჟანვალჟანი წავიდა კიდევ ჭისაკენ. გლახა იჯდა თავის ადგილზე.—გამარჯობა ბებერო, უთხრა იმას გაბედვით ჟანვალჟანმა, და ჩაუდო იმასთანავე ხელში მოწყალება. გლახამ აიღო მაღლა თავი და მწუხარის ხმით მიუგო: გმადლობ ჩემო მოწყალევ ბატონო.

მაშინ ის მართლათ მოხუცი გლახაკი იყო.

მაშინ ქანვალქანმა გამოისახა თავის თავი სრულს უშიშროებაში, და მოუვიდა სიხარულის ღიმილი. საიდამ მომელანდა მე ქოვერი? იფიქრა იმან. ვფიქრობ, რომ მე გუშინ სწორეთ თვალები ამემღვრა, ამბობდა თავისთჳს ქანვალქანი, და უნდოდა სრულებით ფიქრიდამ გადეგდო ქოვერის ხსენება.

რაოდენისამე დღის შემდგომ, ღამით რვა საათზედ, როდესაც ქანვალქანი იჯდა თავის ოთახში და აკითხებდა კოზზეტას წიგნსა, იმას მოესმა რომ ვიღაც ხან აღებდა და ხან ხურავდა გარეთ კარებსა. ეს გარემოება ეჩვენა იმას საეჭოთ. ქანვალქანმა იცოდა, რომ მოხუცი დედაკაცი სამთლის დასაზოგავათ ყოველ ღამ წვებოდა ხოლმე დასამინებელად დაბინდებაზე, ქანვალქანმა დაიდო ტუჩებზედ ხელი და ანიშნა კოზზეტას, რომ იმასაც ხმა გაეკმიდა. იმ დროს იმან გაიგონა კიბეზედ ფეხის ხმაცა.

მაშინ იმან იფიქრა, რომ იქნება ბებერი დედაკაცი შეიქნა უქეიფოთ და გავიდა სახლიდამ წამლებზე. ქანვალქანმა დაუგდო კიდევ ყური და შენიშნა, რომ კარებს უკან ისმოდა კაცის მძიმე

ფეხის ხმა; მაშინ იმას მოაგონდა, რომ ბებერს ეცვა მსხვილი ბაშმაკები, და ისიც, რომ ნაბიჯს ყოველი ბებრის დედაკაცისა მრიელ ჰგავს კაცის ფეხის ხმასა, და ამ ფიქრებით თუმცა დაუშოშმინა ფავის თავსა, მაგრამ სამთელიკი მაშინვე გააქრო.

მერე უთხრა იმან კონზეტასა, რომ იმას ჩუმათ გაეხადნა ტანისამოსი და დაწოლილიყო, და როდესაც ის ლოცავდა იმას დასამინებელათ და კოცნიდა შუბლში, სწორეთ იმ დროს ფეხის ხმაც მოწყდა.

ჟანვალჟანი იჯდა სკამზე უმრავათ, კედლისაკენ ზურგი მიბრუნებული. რამდენისამე წამის შემდგომ იმან გაიხედა კარების ნახვრეტში და დაინახა იქ სინათლე, ცხადი იყო, რომ კარებს იქით იდგა მაშინ ვიღაც სამთლითა და უგდებდა იმათ ყურსა; განვლო რამდენმამე წამმა და გაქრა სინათლეცა. მაშინ აღარ ისმოდა არა ვითარი ფეხის ხმა და ეს ამტკიცემდა, რომ, იმას, ვინც კარებში ყურს უგდებდა, გაეხადნა მაშინ წაღები.

ჟანვალჟანი თუმცაკი მიწვა კრაოტზედ, მაგრამ მთელი ღამე იმას თვალი არ მოუხუჭავს.

განთენებისას იმას მცირეთ წათვლიმა, მაგრამ გამოიღვიძა ისევ კარების ჭრაჭუნისაგან, რომელიც იმ დროს გაეღო სადღაც კარიდორში. მერე იმას მოესმა იმავ კაცის ფეხის ხმა, რომელიც ღამით ადიოდა ჩადიოდა კიბეზე. მაშინ ის წამოხტა კრაოტიდამ, მივარდა კარებში და დაუწყო იქიდამ ყურება და ცხადათ დაინახა, რომ მართლათ იმ დროს გაიარა მახლობლათ იმათის კარებისა ვიღაც კაცმა, გაიარა ისე საჩქაროთ, რომ აღარ გაჩერებულა კარებთან; მაგრამ კარიდორში ჯერ კიდევ არ იყო ისეთი სინათლე, რომ ჟანვალჟანს გაერჩია სახე იმ კაცისა. როდესაც ის მივიდა კიბესთან, მაშინ ჟანვალჟანმა დაუნახა ზურგი იმ უცხო კაცსა. ის იყო მაღლის ტანისა, გრძელ სერთუკიანი და ხელში ეჭირა დიდი კომბალი. ეს იყო მართლათ ნამდვილი საზარელი სახე ჟოვერისა.

ჟანვალჟანს შეეძლო ნამდვილათ დარწმუნებულიყო რომ ის იყო სწორეთ ჟოვერი, თუ რომ იმას გაეღო იმ დროს თავისი ფანჯარა, საიდამაც იმას შეეძლო კარგათ გარჩევა იმისი; მაგრამ ფანჯრის გაღება იმ დროს იმას ვერ გაბედა.

ცხადი იყო, რომ ის კაცი ავიდა კიბეზე, იმა-

სა ჰქონდა ხელში გასაღები და რომ ის იქ შედი-
ოდ გადიოდა როგორც თავის ნაქირავებ სახლში,
მაგრამ ვინ მისცა იმას ის გასაღები? აი რა აფი-
ქრებდა ჟანვალჟანსა.

შვიდ საათზე დილით, როდესაც ბებერი დედა-
კაცი შევიდა იმასთან ოთახის მისალაგებლათ,
ჟანვალჟანმა გადაავლო იმას იჭვნეულების თვალი და
არა ჰკითხარაკი სრულებით.

როდესაც ის დედაკაცი გვიდა ჰოლსა, უთხრა
იმან ჟანვალჟანსა:

—თქუჱნ იქნება გაიგეთ, რომ წუხელი ღამით
ვიღაცა შემოვიდა ჩუჱნ სახლში?

—დიაღ, მე მართლათ გავიგონე წუხელი ვიღა-
სიც ფეხის ხმა, მიუგო ჟანვალჟანმა. ვინ იყო ის
კაცი თუ იცით?

—ის ახალი დგმური გახლავსთ, უთხრა ბებერმა,
ისიც ეხლა აქ დადგა.

—რა ჰქვინ იმ ახალ მდგმურსა, თუ იცით?
კითხა კიდევ ჟანვალჟანმა.

—სწორეთ არ ვიცი რა ჰქვან. მგონია დიუ-
მონს, თუ დომონს, უმახიან.

—ვინ არის, თუ იცით ის უფალი დომონი?

—ისიც თქუჱნისთანა კაცი გახლავსთ; თქუჱნ-სავით თავის შემოსავლითა სცხოვრებს ისიცა.

იქნება დედაკაცი გულწრფელობით ამბობდა ამასა; მაგრამ ჟანვალჟანს კი ეჩვენებოდა იმ დროსა, რომ იმ დედაკაცს რაღაც რამ ბოროტი ედო გულში.

როდესაც დედაკაცი გავიდა გარეთა, ჟანვალჟანმა გამოიღო შკაფიდამ ბანკის ბილეთები, გაახვია ქაღალდში და ჩაიდო ჯიბეში.

როდესაც დაბინდდა ის დაეშვა კიბეზე, გავიდა გარეთ და მიიხედ მოიხედა. იმას არ შეუნიშნავს გარეთ იმ დროს არც ერთი სული. მაშინ ავიდა ისევ კიბეზედ, მოჰკიდა კოზზეტას ხელი და იმავ წამს ორთავ დაუტევეს ის სახლი.

რადგან ამ ალაგს თავდება რუსული თარგმანი ამ რომანისა, და სწორეთ არავინ იცის გამოვა როდისმე თუ არა ამისი დასასრულიცა, ამისთჳს

საჭიროთ შევრაცხეთ ვაუწყოთ ჩჳენ მკითხველებსა ძრიელ მოკლეთ დანარჩენი გარემოებაც ამ რომანის უმთავრესთა მოქმედთ პირთა:

ტენორდიები, რადგან ვაჭრობა იმათი ყოველ დღე ეცემოდა, ჩავარდნენ ვალებში და დიდ სიგლახაკეში ასე, რომ იძულებულნი იყვნენ მოეშალათ მონფერმელში თავისი ტრასტირი და გადასახლებულიყვნენ იქიდამ პარიჟში; როდესაც იმათ იქაც ველარ იშოვეს ვერა ვითარი პატიოსანი სამუშაო და დასდგა იმათთჳს ის საათი, როდესაც მოწყალებით უნდა გამოეკვება ტენორდიეს ცოლშჳლი, მაშინ ის შეიქმნა პარიჟში უმთავრეს ქურდათ და ავაზაკათ, და სხჳათა შორის ერთხელ დაეცა ეს ქუჩაში ავაზაკურათ ჟანვალჟანსაც და უნდოდა მოკვლა და აკლება იმისი, მაგრამ ჟანვალჟანმა თავისის ჩვეულებრივის სიმარჯჳთ და ვაჟკაცობით გადაირჩინა იმისგან თავი. შემდგომ მრავალთა ავაზაკობათა ტენორდიე ჩავარდა ბოლოს მართებლობის ხელში და სისხლის სამართლის კანონების ძალით ის იყო გაგზავნილი სიკჳდილამდის საპყრობილეში მადნების სამუშაოთ. იმისი ორი ქალიც სრულიად მოკლებული ცხოვრების ღონისძიებასა

მთავარდნენ იმ საზარელს ცხოვრებაში, სადაც იღუპებიან სულით და ხორცით მრავალნი მსგავსნი ახალგაზდა ქალნი, რომელნიც არ ეძებენ პატიოსანს შრომასა.

ქოვერ დიდის ხნისგანა ჰქონდა გადაწყვეტილი, რომ დანარჩენი თავისის სიცოცხლისა შეეწირა იმაზე, რომ როგორმე ჩაეგდო ხელში ჟანვალჟანი, მაგრამ ჟანვალჟანმაც აწონა თავისის ბუნებითის და გამოცდილებითის ნიჭით ყოველი იმისი მოძრაობა; გაიგო ყოველივე იმისი გზა, რომლითაც ის იმას დასდევდა დასაჭერათ, და ამისთჳს ნიადაგ აუსხლტებოდა ის იმას ხელიდამ. სხვათა მორის ერთხელ ქოვერმა მოასწრო ჟანვალჟანსა იმ მონასტერში, სადაც იმან მიაბარა კოზეტა გასაზრდელათ, და საფიქრო იყო, რომ აღარა ჰქონდა ჟანვალჟანსა ღონე თავის შველისა, მაგრამ მოხდა ისე, რომ ის იმ მონასტერში სტოროჟათ ემსახურებოდა იმ დროს ის დამავებული და დაკოჭლებული ფამლევანი, რომელიც ოდესმე ტალახში ურემ ქუშ იღუპებოდა, თუ რომ ჟანვალჟანს არ ეშველა მაშინ იმისთჳნა,--და აი სწორეთ იმ აშლევანმა ჟანვალჟანი ჩასდო კუბოში და ვითა-

რცა მიცვალებული გაიტანა მონასტერს გარეთ სასაფლაოზე და იმითი დაიხსნა ის ქოვერის ხელიდგან. იმ დროებში საფრანგეთში მოსდა საზოგადო არეულობა, და ქოვერი ჩაუვარდათ ხელში იმათ, ვინც იყვნენ მიზეზნი არეულებისა და უნდოდათ მამინვე იმისი მოკუ̂ლა; მაგრამ ქანვალქანმა, რომელიც ერია იმათშივე, სთხოვა დეესუბებინათ იმისთჳს ქოვერი. როდესაც მისცეს ის იმასა, გაიყუ̂ანა ქანვალქანმა ის ქალაქ გარეთ და მისცა იმას სრული თავისუფლება. ქოვერი ამით არათუ დალბილდა, უფროც გაბოროტდა ქანვალქანზე, და რადგან გრძნობდა, რომ იმას აღარ შეეძლო შესრულება თავისის სურვილისა,--გრძნობდა იმ დროს სრულს თავისს მართებლობითს უძლურებასა, ჩავარდა ჰარიჟში სენის მდინარეში და დაიხრჩო.

დაგვრჩა სათქმელი მხოლოდ კოზეტასა და ქანვალქანზედა.

ქანვალქანმა კოზეტა მისცა აღსაზრდელათ უპირველესს დედათ მონასტერში, სადაც კოზეტამ მიიღო მშუ̂ენიერი სწავლა. როდესაც იმან დაასრულა სწავლა და მოვიდა სრულს ჰასაკში, მაშინ შეიქნა მშუ̂ენიერი როგორც სახით ისე ზნეობით, და რა-

დგან დაუმინებელი მტერი ჟანვალჟანისა, ჟოვერი მაშინ ცოცხალში აღარ იყო, ამისთჳს ჟანვალჟანი სცხოვრებდა პარიჟში ვითარცა შეძლებული კაცი გამოცხადებით და უშიშრათ. ერთს დროს, როდესაც ისა და კოზეტა დასეირნობდნენ, იმათ შემოეყარათ წინა ერთი ყმაწჳლი მშჳენიერი სტუდენტი მდიდრისა და ჩინებულის გვარისა მარიუსი. შემდგომ რაოდენისამე გამოლაპარაკებისა და მცირედის გაცნობისა, მარიუსმა გამოუცხადა კოზეტას, რომ ის მზა არის იმაზე ჯჳარის დაწერისა; ჟანვალჟანმა კარგათ იცოდა ყოველი გარემოება იმ ყმაწჳლის კაცისა, და ამისთჳს ისიც და კოზეტაც მოხარულნი იყვნენ ისისა. მაგრამ მშობელნი ყმაწჳლი კაცისა, არ იყვნენ თანახმა რადგან არ იცოდნენ თუ ვინ, საიდამ, და ვისი შჳლი იყო კოზეტა, და მოხუცი ჟანვალჟანი; მაგრამ ყმაწჳლს მარიუსს ჰქონდა ისეთი ძლიერი სიყვარული კოზეტასი, რომ დასთრგუნა წინააღმდეგობა მშობლებისა და დაიწერა იმაზე ჯჳარი. ჟანვალშანმა დალოცა, ვითარცა მშობელმა, დალოცა ისინი მხურვალის გულით და გარდასცა იმათ სრული თავისი საცხოვრებელი, რომელიც მაშინ შეადგენდა შჳდასი ათას მანეთსა

მაგრამ ყმაწვილი კაცი ნაცვლათ სიხარულისა, დაა-ფიქრა იმდენმა ფულმა; ის ვერას გზით ვერ წა-რმოიდგენდა თუ საიდამ უნდა შეეძინა იმ მოხუცს ის ფული და მსწრაფლათ არათუ დაუბრუნა უკან-ვე ფული, არამედ ერთ დროს სრულებით აღუკრ-ძალა კოზეტასა ჟანვალჟანის ნახვაცა; ყმაწვილი კაცის მშობლები ჯერ მრიელ ცივათ ეკიდებოდნენ კოზეტასა და არ აღირსებდნენ იმას არა ვითარს სიყვარულსა, მაგრამ როდესაც გავიდა რამდენიმე დრო, და იმ მოკლე დროებამ დაუმტკიცა იმათ რომ კოზეტა იყო შემკული როგორც გონებით, ისე მშვენიერის ხასიათებით, მაშინ ის შეიქმნა მრთელს სახლში საგნათ ცხოველის სიყვარულისა. ჟანვალჟანიკი იყო მოკლული სევდითა, რომ იმისი ბნელი იღბალი ჴელაჴლათ შეიქმნა მიზეზათ ენახა ხოლმე კოზეტა იმის ბედნიერების დროსა.

ერთს დილას კოზეტას მიუვიდა ამბავი ჟან-ვალჟანის მძიმე ავათმყოფობისა და შეიქმნა ის უცებ დაღონებული და დაფიქრებული. როდესაც ქმარმა შენიშნა ესე და სცნო მიზეზი იმისის და-რდებისა, მოიხმარა ყოველი ღონისძიება გამოეკვ-ლია და შეეტყო სრული გარემოება ჟანვალჟანის

ცხოვრებისა, და როდესაც იმან მეიტყო დაწვლილებით ყოველი იმისი გარემოება, მრავალი თითქმის, უმაგალითო კაცთ მოუვარული ღუაწლი, ყოველი უსამართლოება იმაზედ მართლმსაჯულების მხრით, გაუყარა სანქაროთ კოზმეტას ხელი და მიამურა შანვალჟანთან; როგორც რომ მევიდნენ იმის ოთახში, მაშინვე დაეცნენ იმის წინ ემაწჯლნი ცოლქმარნი მუხლზე ისდიდნენ იმასთან ბოდიშსა, ითხოვდნენ მოტევებასა და ცრემლით ევედრებოდნენ თანახმა გამხდარიყო გადასულიყო იმათთან საცხოვრებელათ, ჭვირდებოდნენ იმას სრულს ნარნარს მზრუნველობასა. მაგრამ ჟანვალჟანს იმ უკანასკნელს სიცოცხლის წამში სხუა არაფერი არა სურდარა თჯნიერ იმათის ნახვისა; დაინახა თუ არა ისინი თავის კარებში, ის მოვიდა აუწერელს სიხარულში და აევსო დასუსტებული თვალები მხსჯლის ცრემლით, ბოლოს დალოცა კიდევ ორივე მსურვალის გულით, დაჰკოცნა ისინი გულიანათა და იქვე, კოზმეტას ხელში, განუტევა სული.

გ. დიდებულიძე.

აშიკ-კერიბ

ოსმალური ზღაპარი.

დიდი ხანია მას აქეთ, ტფილისის ქალაქში სცხოვრებდა ერთი მდიდარი ოსმალო. ღმერთმა (ალახ) მისცა მას მრავალი ოქრო; მაგრამ ოქროზე უფრო უძვირფასესი ჰყავნდა მას ერთი ქალი მაღულ-მეღერ. კარგებია ცაში ვარსკვლავები; მაგრამ ვარსკვლავების ზევით ჰსცხოვრებენ ანგელოსნი, და ესენი უფრო უკეთესნი არიან; ისრე მაღულ-მეღერი იყო უკეთესი ყველა ქალებზე ტფილისში. იყო აგრეთვე ტფილისში ღარიბი აშიკ-კერიბ. ფედამბარს (წინასწარ მეტყველს) არ მიეცა მისთვის სხვა არაფერი, გარდა მაღალის გულისა და სიმღერის ნიჭისა, უკრამდა რა საზსა (ჩონგურსა) და აქებდა ძველთა მოლექსეთა თურქმანისათა, დადიოდა იგი ქორწილებში და შეაქცევდა მდიდართა და ბედნიერთა. იმედი არა ჰქონდა ღარიბს აშიკ-კერიბსა იმის შერთვისა, და მოიღრუბლა როგორც ზამთრის ცაშ.

აი, ერთხელ ის იწვა ბაღში ხეივანის ქვეშ და ბოლოს დაეძინა. იმ დროს მოდიოდა მაღულ-მეღერი თავისის

ტოლებითა და ერთმა იმათგანმა დაინახა რა მძინარე აშიკი (მეჩონგურე), მოშორდა იმათ და მივიდა იმასთან. «რასა გძინავს ხეივანის ქვეშ, შემღერა ამან, ადექ! უგუნურო! შენი შველელი მოდის შენკენ.» იმან გაიღვიძა. ქალი გაფრინდა როგორც ფრინველი, მაღულ-მეღერმა გაიგონა რა იმისი სიმღერა და დაუწყო ტუქსვა. «შენ რომ იცოდე. უპასუხა ქალმა, ვის უმღეროდი ამ სიმღერასა, შენ მე მადლობას მეტყოდი. ე'ს შენი აშიკ-კერიბია. წამიყვანე მე იმასთან, უთხრა მაღულ-მეღერმა, და წავიდნენ ისინი. ნახა რა ის დაღონებულის სახით, მაღულ-მეღერმა დაუწყო იმას კითხვა და ნუგეშინის ცემა. მე როგორ არ შევწუხდე, უპასუხა აშიკ-კერიბმა, მე შენ მიყვარხარ და შენკი არაოდეს არ იქნები ჩემი. სთხოვე ჩემი თავი მამა შენს, უთხრა იმან, და მამა ჩემი გადიხდის ჩვენს ქორწილსა თავის ფულითა, და მაჩუქებს მე იმდენსა, რომ ჩვენ ორთავე გვეყოს. კარგია, უპასუხა იმან ვსთქვათ, აიკ-აღა არას დაიშურებს თავის ქალისათვს, მაგრამ ვინ იცის, რომ მერე შენ მაყვედრო, რომ მე არაფერი მქონდა და ყოვლის ფრით შენი შენახვის ვალი მაქვს. არა საყვარელო მაღულ-მეღერი! ჩემის სულის მზემა, პირობასა ვდებ შჳდს წელს ვმოგზაურებდე ქვეყანაზე და შევიძინო სიმდიდრე, ან დავიღუპო შორს უდაბურებში; თუ შენ თანახმა ხარ, რომ შჳდის წლის ვადის შემდეგ შეიქმნები ჩემი.» ქალი დაეთანხმა და ზე-და დართო, რომელ უკეთუ დანიშნულს დღეს ის არ დაბრუნდება, მაშინ გახდება ცოლი კურშუდ-ბეგისა, რომელი დიდი ხანია ირთავს იმას.

მოვიდა აშიკ-კერიბ თავის დედასთან, მიიღო იმისგან კურთხევა აკოცა პატარა დას, გადიკიდა მხარზე ხურჯი-ნი, დაიჭირა საგზაო კვერთხი და გავიდა ტფილისიდამ. და აი მოეწევა იმას ცხენოსანი. ის უყურებს, ეს კუშურ-დ-ბეგია! გზა მშვიდობისაო, დაუყვირა იმას ბეგმა «სა-დაც უნდა წახვიდე მოგზაურო! მე შენი მგზავრი ვარ. აშიკს არ უამა იმისი ამხანაგობა, მაგრამ რა ექნა. დიდი ხანი დადიოდნენ ერთად, ბოლოს დაინახეს თავიანთწინ მდინარე, არც ხიდი იყო და არც ფონი. გასცურდი წინა-წინ, უთხრა კუშურდ-ბეგმა, მე შენ მოგყვები. აშიკმა გაიხადა ტანისამოსი და გაცურდა. გავიდა რა ნაპირსა, მოიხედა უკან ვაიმე! ოჰ ყოვლად შემძლებელო ალახ! კუ-შურდ-ბეგმა აიღო იმისი ტანისამოსი, დაბრუნდა უკა-ნვე ტფილისში. მხოლოდ მტვერი ტრიალებდა იმის უკან გველსავით. ვაკეს მინდორზე. მოიჭრა რა ტფილისში მო-მოუტანა ბეგმა ტანისამოსი აშიკ-კერიბის მოხუცებულს იმის დედას. შენი შვილი დაიხრჩო წყალში, უთხრა იმან, აი იმისი ტანისამოსი. გამოუთქმელის მწუხარებით მო-ეხვა დედა თავის საყვარელის შვილის ტანისამოსსა და აყრიდა იმაზედ ცხარეთ ცრემლითა, შემდეგ აიღო და მიუტანა დასახელებულს თავის რძალსა მაღულ-მეღერის. ჩემი შვილი დაიხრჩო, უთხრა იმან იმას. «კუშურდ-ბეგმა მოიტანა იმის ტანისამოსიო. შენ თავისუფალიხარო.» მაღულ-მეღერმა გაიღიმა და უპასუხა: ნუ დაიჯერებ ეგ სულ მოგონილია კუშურდ-ბეგისაგან, შვიდის წლის გას-ვლამდის, არავინ არ იქნება ჩემი ქმარი. ქალმა ჩამოიღო კედლიდამ თავისი საზი და მოსვენებით დაიწყო სიმღე-

რა, რომელიც უყვარდა ღარიბს აშიკ კერიბსა.

ამის შორის მგზავრი მივიდა ფეხშიშველი და ტიტ-ველი ერთს სოფელში. კეთილმა კაცებმა შემოსეს ის და გამოზარდეს. იმან იმისთჳს უთხრა იმათ მშუენიერი სიმღერა. და ესრეთ დადიოდა ის სოფლითი სოფლად, და ქალაქითი ქალაქად, და ქება ამისი განითქუა ყოველ-გან. ბოლოს მივიდა ის ხალაფში. ჩვეულებისამებრ შე-ვიდა ყავახანაში, მოითხოვა საზი და დაიწყო მღერა. ამ ჟამსა ჰსცხოვრებდა ხალაფში ფაშა, რომელიც იყო მოყვარული მომღერალთა. მრავალი მიჰყვანდათ იმასთან, მაგრამ არავინ მოსწონდა. იმის კარის კაცები (ჩაუშნი) დაიტანჯნენ, დარბოდნენ რა ქალაქში. უეცრად გაიარეს რა ყავახანისკენ, ესმათ საკჳრველი ხმა, ისინი იქ შევიდ-ნენ. «წამოდი ჩუენთან დიდ ფაშასთან, დაუყჳრეს იმათ, თორემ თავს გაგაგდებინებთო. მე თავისუფალი კაცი ვარ მგზავრად გამოსული ტფილისითგან, ეუბნება აშიკ-კერი-ბი: მინდა წამოვალ, მინდა არა. ვიმღერი როცა დრო არის და თქუენი ფაშა ჩემი უფროსი არ არის, — მაგრამ არ მიმხედველი ამისა, დაიჭირეს და მიიყვანეს ფაშასთან. იმღერე, უთხრა ფაშამ, და იმან შემღერა, და ამ სიმღერა-ში ის აქებდა თავის უძვირფასესს მაღულ-მეღერის, და ეს სიმღერა ისე მოეწონა ქალაქის ფაშას, რომ თავის-თან დაარჩინა ის ღარიბი აშიკ-კერიბი. უყრიდა იმას ოქ-როსა და ვერცხლსა. ბრწყინვიდა იმაზედ მდიდარი ტა-ნისამოსი. ბედნიერად და მხიარულად დაიწყო ცხოვრება აშიკ-კერიბმა, და შეიქმნა ძალიან მდიდარი. დაივიწყა იმან თავისი მაღულ-მეღერი ანუ არა, არ ვიცი მხოლოდ ვადა

გადიოდა. უკანასკნელი წელი უნდა ჩქარა შესრულებულ-
იყო, და ის არ ემზადებოდა წასვლასა. შვენიერი მაღულ-
მეღერი იმედს იწყვეტდა. იმ დროს მოდიოდა ერთი
ვაჭარი ქარავანთან ტფილისიდგან ორმოცის აქლემითა
და პ. ტყვითა. ქალმა დაიბარა თავისთან ვაჭარი და მი-
სცა იმას ოქროს სინი. «წაიღე შენ ეს სინი, უთხრა იმან,
და რომელს ქალაქშიაც მიხვდე, გამოდგი ეს სინი შენს
დუქანზედ, და გამოაცხადე ყოველგან, რომ ვინც გამოუჩნდეს
ჩემს სინსა პატრონად და დამტკიცოს, მიიღებს იმას და
კიდევ ამ სინის წონას ოქროსა. წავიდა ვაჭარი, ყველგან
ასრულებდა მაღულ-მეღერის დაბარებასა, მაგრამ არავინ
გამოუჩნდა პატრონად ოქროს სინსა. კიდეც გაყიდა თი-
თქმის სულ თავისი საქონელი და მივიდა ხალაფში. გა-
მოაცხადა იმან ყველგან დაბარება მაღულ-მეღერისა. გაი-
გონარა ესე აშიკ-კერიბმა მიირბინა ქარვასლაში და ნახა
ოქროს სინი დუქანში ტფილისის ვაჭართან. ეს ჩემია,
უთხრა იმან, წაავლო ხელი. მართლად შენია? უთხრა ვა-
ჭარმა. მე გიცან შენ, აშიკ-კერიბი ხარ. წადი შენ ჩქარა
ტფილისში, შენმა მაღულ-მეღერმა მიბძანა რომ გითხრა
შენ, ვადა გადის, და თუ შენ დანიშნულს დღეს არ
მოხვალო, მაშინ მე შევირთავ სხვასაო. იმედ გადაწყვე-
ტილმა აშიკ-კერიბმა შემოიკრა თავში რჩებოდა იმას
მხოლოდ სამიღა დღე ვადამდის. მაგრამ შეჯდა ცხენზედ
თან წაიღო ხურჯინი ოქროთი და გააჭენა არ დაზოგა
რა ცხენი. ბოლოს დაღალული ჭენებითა ჩამოვარდა უსულ-
თქმოდ არზილანის მთაზედ, რომელიც არის არზილანის
და აზრუმის შუა. რა უნდა ექნა იმას. არზილანიდგან

ტფილისამდე არის ორის თჳს სავალი და რჩებოდა მხო-
ლოდ ორიდა დღე.» ალლახ ყოვლად შემძლებელო! შესმა-
ხა იმან, თუ შენ მე არ მიშველი, მე ქჳეყანაზე აღარ
ვიცოცხლებ,» და უნდოდა ჩამოვარდნა მაღალის ნაპრა-
ლიდამ. უეცრად დაინახა ძირს კაცი თეთრს ცხენზედ, და
ესმის მაღალი ხმა: ოღლან (ჭაბუკო), რა გინდა ჰქმნა?
მინდა მოვჰკჳდე, უპასუხა აშიკმა. ჩამოდი აქა, თუ აგრეა,
მე შენ მოგკლავ. «აშიკ ჩამოვიდა როგორც იყო კლდი-
დამ. წამოდი ჩემს უკან» უთხრა რისხჳთ ცხენოსანმა. მე
როგორ შემიძლიან უკან მოყოლა, უპასუხა აშიკმა: შენი
ცხენი ჰქრის როგორც ქარი, და მეკი ხურჯინისაგან და-
მძიმებულ ვარ. მართალია. «გადაჰკიდე შენი ხურჯინი ამ
ჩემს უნაგირზე და გამომყევ.» დარჩა უკან აშიკ-კერიბ, თუმცა
ჰსცდილობდა მოწევასა. უკან რათა რჩები? ჰკითხა ცხენოსანმა
როგორ შემიძლიან მოგყვე. შენი ცხენი უჩქარესია მოფიქრე-
ზე; და მეკი დაქანჯულვარ. მართალია, შემომიჯექ მე უკან
ცხენზედ და მითხარ სულ მართალი. სად უნდა შენ წა-
ხვიდე? აზრუმს მაინც უწიო დღეს. უპასუხა აშიკმა.—და-
ხუჭე თვალები.» იმან დახუჭა. ეხლა ახილე. უყურებს
აშიკი: წინ თეთრად გამოჩნდა კედლები და ელვარებენ
მინარები აზრუმისა.—დავაშავე აღავ! უთხრა აშიკმა: შე-
ვცთი: მე მინდოდა მეთქო, რომ ყარსში მინდა მივსუ-
ლვიყავ. აი ეგრე, უპასუხა ცხენოსანმა. მე აკი წინაწინ
გითხარი შენა, რომ სწორე მართალი გეთქო ჩემთჳს.
დახუჭე კიდევ თვალები. ეხლა ახილე» აშიკს არა სჯერა,
რომ ეს ყარსია დაიჩოქა და უთხრა: დავაშავე აღავ! სა-
მჯერ დავაშავე შენმა მოსამსახურემ აშიკ-კერიბმა, მაგრამ

თითონ შენ იცი, რომ თუ კაცმა დაიწყო ტყუილის თქმა დილითგან, უნდა საღამომდის იცრუოს. მე სწორეთ მინდა ტფილისში წასვლა. ეჰ! როგორი დაუჯერებელი ხარო» უთხრა გაჯავრებით ცხენოსანმა, მაგრამ რა ვქნა, მომიტევებია შენთჳს. დახუჭე თვალები. ეხლა აახილე, დარითო იმან ერთის წამის უკან. აშიკმა შეჰკივრა სიხარულისაგან: ესენი იყვნენ ტფილისის გალავნის კარებთან. უძღვნა რა უმწყურვალესი მადლობა და ჩამოხსნა რა უნაგირიდამ თავისი ხურჯინი აშიკ-კერიბმა უთხრა ცხენოსანსა: ალაჰ! მართალია, შენი კეთილ-მოქმედება დიდ არს, და კიდევ მიქმენ უმეტესი: მე რომ ვთქვა უამბო ვისმე, რომ ერთს დღეს უწიე არზინინიდგან ტფილისს, არავინ დამიჯერებს: მამეცი ერთი რამ ნიშანი.—თავი დაიღუნე, უთხრა მან, ღიმილით: გამოიღე ცხენის ჩლიქიდამ გოშტი მიწისა და ჩაიდე უბეში, და მაშინ თუ არ დაიჯერონ სიმართლე შენის სიტყჳსა; მაშინ მააყვანინე შენთან ბრმა, რომელიც იყოს შჳდი წელიწადი ამ მდგომარეობაში, დასცხე თვალზე, დაინახავს.—აშიკმა გმოიღო თეთრის ცხენის ჩლიქიდგან გოშტი მიწისა, და როგორც აიღო თავი მაღლა, ცხენი და ზედ მჯდომი გაქრნენ. მაშინ დაიჯერა იმან, რომ იმისი მფარველი ყოფილა სხჳა არავინ, ვითარ ოდენ ნადერილიაზი (წმიდა გიორგი). საღამოზედ მხოლოდ გვიან იპოვა თავისი სახლი აშიკ-კერიბმა. არახუნებს ის კარსა თრთოლით «ეუბნება რა ანა, ანა (დედი), გააღე» დჳთის სტუმარი ვარ მე: მშიან და კიდეც მცივა. გთხოვ შენის მგზავრის შჳლის გულისათჳს შემიშვი მე. სუსტის ხმით პასუხ უგო ბე-

ბერმა!—ღამე დასადგომი სახლი მგზავრებისა აქუსთ მდიდრებსა და შემძლებელთა. ეხლა ქალაქში ქორწილია წადი იქა, იქ შეგიძლიან დროება გაატარო სიამოვნებით ანა! უპასუხა იმან: მე აქ მცნობნი არავინა მყავს, და გიდევ განგიმეორებ ჩემს თხოვნას: შენის მგზავრის მჯ-ლის გულისათჳს, შემიმჯ მე: მაშინ იმის დამ უთხრა დედასა: «დედავ! მე ავდგები და გაუღებ გარსა.» უხეირო! უპასუხა ბებერმა: შენ გიამებს ყმაწჳლ კაცების მიღება და დახვდომა, ამიტომ რომ, აგერ შჳდი წელიწადია რაც დავბრმავდი. მაგრამ ქალმა ყური არ უგდო იმის ყვედრებას, ადგა გაუღო კარი, შეიყვანა აშიკ-კერიბი. უთხრა რა ჩვეულებრივი მოკითხვა, დაჯდა და ჩუმათ დაიწყო მიხედ-მოხედვა. დაინახა იმან, რომ კედელზედ ჩამოკიდებულის მტვრიანს ბუდეში იმისი ტკბილხმოვანი საზი, და ჰკითხა დედასა: რა ჰკიდია კედელზე. «გამოცდილების მოუჴარულო სტუმარო! უპასუხა იმან» გეყოფა შენ ისიცა, რომ მოგცემენ ნატეხ პურსა, და ხვალ გაგისტუმრებენ მშჳდობით —მე აკი შენ გითხარი, უპასუხა იმან, რომ შენ ჩემი მშობელი დედა ხარ, და ეს ჩემი დაა, და ამისთჳს ვთხოვ ამიხსნათ მე, თუ რა ჰკიდია ის კედელზედ «ეს საზია, საზი, უპასუხა ბებერმა გაჯავრებით, არ დაუჯერა იმას. და რა არის საზი? საზი ის არის, რომ იმას დაუკვრენ და დამღერერებენ.—და სთხოვს აშიკ-კერიბი, რომ იმან ნება დართოს დასა, ჩამოიღოს და აჩჳენოს იმას.—არ შეიძლება, უპასუხა ბებერმა: ეს საზი არის უბედურის ჩემის შჳლისა; აი აგერ შჳდი წელიწადია, რაც კედელზედ ჰკიდია და

სხვის ხელი არავის შეხებია. — მაგრა იმისი და ადგა, ჩამოიღო კედლიდგან საზი და მისცა იმას. მაშინ იმან აიხედა ზეცად და ჰსთქჳა ეს ლოცჳა: ჵი ყოვლად შემძლებელო ღმერთო! (ალლახ) თუ მე მივემთხვევი სურვილსა ჩემსა, მაშინ ჩემი შვიდ სიმიანი საზი იქმნეს გამართული ისრე, როგორც იმა დღეში, როდესაც მე უკანასკნელ უკრამდი ამას, და იმან დაჰკრა თითბრის სიმებსა, და სიმებმა ერთ ჴმად დაიძახეს და იმან დაიწყო მღერა; მე ვარ საწყალი (ღარიბი) კერიბ (მოგზაური), და ლექსები ჩემი საწყალი (ღარიბი); მაგრამ დიდმა ნადერიალზმა მიშველა ჩამოსვლა თავდაღმართის კლდიდგან. თუმცა მე საწყალი ვარ, და სიტყვები ჩემი საწყალი, მაგრამ მიცან მე დედავ, შენი მგზავრი ვარ. შემდგომ ამისა იმისმა დედამ შესტირა და ჰკითხა იმას: რა გქჳან შენ? რაშიდ (ჰალალ-მართალი), უპასუხა. ერთხელ ჰსთქჳ, მეორეზედ გაიგონე რაშიდ? უთხრა დედამ. შენის ლექსებითა დაჰკუწე ჩემი გული ლუკმა ლუკმად. წუხანდელს ღამეს ძილში ვნახე, რომ თავზედ თმა გამთეთრებოდა, და აი შჳდი წელიწადია რაც დავბრმავდი ცრემლისაგან. მითხარ მე, რომელიც ემსგავსები ჩემს შჳლს ხმაში, როდის მოვა ჩემი შჳლი? და ორჯელ განუმეორა იმას თხოვნა ცრემლითა. ტყუილად დაირქო იმან იმისი შჳლობა, მაგრამ იმას არა სჯეროდა. და რავდენსამე ხან უკან ითხოვს ისა; «ნება მიბოძე დედავ! წავიღო საზი და წავიდე. მე გავიგონე, რომ ახლოს ქორწილია: ჩემი და გამაცილებს: მე ვიმღერებ და ვითამაშებ, და რასაც ვიშოვნი, სულ აქ მოვიტან და გაგიყოფ თქჳენ. — ნებას არ მოგცემ, უპასუხა

ზებერმა: იმ დროჲდგან, რაც ჩემი შჳლი არ არის, იმის საზი არ გატანილა სახლიდგან,—მაგრამ ამან შეჰფიცა, რომ არას ავნებს არც ერთს და თუ ერთი სიმი გაწყდეს უთხრა აშიკმა; მაშინ ვზღო ჩემის ქონებიდგან. ზებერმა ჴელი მოუსო ხურჯინსა და შეიტყო, რომ სავსე არის ფულითა, გაუშო ისა. გააცილა რა მდიდრის სახლამდინ, სადაც გამოდიოდა ჴმა ქორწილისა, დაჲ დადგა კარებთან, გაიგონოს, თუ რა იქნება.

იმა სახლში ჰსცხოვრებდა მაღულ-მელერი, და იმ ღამეს უნდა გამხდარიყო ცოლად კურშუდ-ბეგისა. კურშუდ-ბეგი შექცეოდა თავის ნათესავებთან და მეგობრებთან; ხოლო მაღულ-მელერი იჯდა რა მდიდარს ფარდას უკან თავის ტოლებთან, ერთს ჴელში ეჭირა სასმისი საწამლავითა, და მეორეში—გალესილი ხანჯალი. ამან ჰყო ფიცი, რომ წინდაწინ მოკჳდება, და არაოდეს არ დასდებს თავსა კურშუდ-ბეგის საწოლზე, და ესმის იმას ფარდას უკან, რომ მოსულა ვიღაც უცნობი, რომელიც ამბობს: სულიამ ალექ-ქუმ! (გამარჯობა.) თქჳენ აქ შექცევით და მხიარულობთ, მაშ მეც ნება მომეცით საწყალს მგზავრსა დავჯდე თქჳენთან, და ამისთჳს სიმღერას მოგახსენებთ. რატომ არა, უთხრა კურშუდბეგმა. აქ უნდა შემოიშვებოდნენ მომღერალნი და მოთამაშენი, ამიტომ, რომ ქორწილია;—იმღერე რამე აშიკ (მომღერალო) და გაგისტუმრებ მუჭით ოქროთი სავსეთი.

მაშინ კურშუდბეგმა ჰკითხა იმას, რა გქჳან შენ, მოგზაურო? შინდი-ღერერსეზ, (მალე შეიტყობ). ეს რა სახელია? შეჰსძახა იმან სიცილით: ჩემთჳს პირველი გა-

გონებაა ეს. როდესაც დედაჩემი ორსულად იყო ჩემზედა და მუცელი ჰსტკიოდა, მაშინ მრავალნი მეზობლები მოდიოდნენ კარებთან და კითხულობდენ: ღმერთმა რა გაუჩინაო, ვაჟი თუ ქალი; იმათ უპასუხებდნენ შინდი-ლერესეზ (მალე შეიტყობთ,) და აი ამიტომ, როდესაც მე დავიბადე, მე ეს დამარქვეს. მერე აიღო საზი და დაიწყო მღერა.

«ხალათის ქალაქში მე ვსომდი მისრის ღჳნოსა, და «ღმერთმა მომცა ფრთები და მოვჰფრინდი აქ სამს დღეზე.»

კურშუდ-ბეგის ძმამ, რომელიც იყო ჭკუა ნაკლები, ამოიღო ხანჯალი და შეჰყჳრა: შენ სტყუი. როგორ შეიძლება ხალათიდგან აქ მოვიდეს სამს დღეში.

რისთჳს მკლავ მე? უთხრა აშიკმა; მომღერალნი ყოველს ოთხის მხრიდგან შეიყრებიან ერთს ადგილს, და მე თქჳენ ხომ არას გართმევ; დამიჯერეთ მე თუნდ არა.

დეე იმღეროს, უთხრა საქმრომ და აშიკ-კერიბი მოჰყჳა ხელახლად.

«დილის ლოცჳა (ნამაზი) ვილოცე აღზილანის მინდორ«ში, შუადღისა აზრუმის ქალაქში, მზის ჩასვლის დროს «ყარსში, და სალამოზედ ტფილისში. ალლახმა მომცა მე ფრთები და მოვფრინდი აქა. ღმერთმა ინებოს, რომ «მე ვიქმნე მსხჳერპლად თეთრის ჰუნესი. ის აჭენებდა « ჩქარა, როგორც მოთამაშე ოთახში აღმართიდგან დაღ« მართზე, და დაღმართიდამ აღმართზე. მე ვილანს (უფა« ლმა ჩჳენმა) მოსცა აშიკს ფრთები და ის მოფრინდა «ქორწილში მაღულ-მეღერისა.»

მაშინ მალულ-მელერმა იცნა რა იმის ჴმა, გადააგდო საწამლავი ერის მხარეს და ხანჯალი მეორეს.—ეგრე დასდევ შენს ფიცზედ, უთხრა მისმა ცოლმა? მაშ ამალამ გახდები ცოლი გორშედ-ბეგისა,—თქჳენ ვერ იცანით, და მე კი ვიცან ჴმა ჩემის საყჳარელისა, უპასუხა მალულ-მელერიმ და, აიღო რა მაკრატელი, გასჭრა ფარდა. როდესაც შეხედა და სწორეთ იცნა თავისი აშიკ-კერიბი, მაშინ შეჰყვირა და მოეხვია ყელზედ და ორთავე გულ-შემოეყარათ.—ძმა ქურშედ-ბეგისა მივარდა მათ ხანჯლითა და უპირობდა ორთავეს მოკვლასა; მაგრამ ქურშედ-ბეგმა დაიჭირა იგი და უთხრა: «დამშჳდდი და იცოდე, რომ « რაც უწერია შუბლზედ კაცსა დაბადების დროს, ის არ «ასცდება. »

მოეგო რა გონებასა მალულ-მელერი, გაწითლდა სირცხვილისაგან, და დაიფარა რა პირზედ ჴელი დაიმალა ფარდას უკან.—

ახლა სწორედ, სჩანს რომ შენ აშიკ-კერიბი ხარ, უთხრა საქმრომ; მაგრამ გვიამბე: როგორ გამოიარე ასე მოკლეს დროში ეს სიშორე გზა?

დასარწმუნებლად ჭეშმარიტებისა, უპასუხა აშიკმა, ჩემი ხმალი მოსჭრის ქჳასა, და თუ ვტყუოდე, მაშინ ჩემი ერი გახდეს უწვლილეს თმისა. გარნა ყველაზე უმჯობეს: მომიყვანეთ მე ბრმა, რომელსაც შჳდი წელიწადი ენახოს სინათლე ქვეყნისა, და მე იმას თვალს აუხილა აშიკ-კერიბისა იდგა რა ეზოში კარებთან, და რა ეს სიტყჳა, გაიქცა დედასთან. დედავ! დაიყვირა: «ეს სწორედ ჩემი ძმა არის და შენი შჳლი აშიკ-

კერიბი ». დაუჭირა რა კელი ბებერსა, წამოიყვანა ქორ-წილში. — მაშინ აშიკმა ამოიღო უბიდგან კოშტი მიწისა, გახსნა ის წყალში და დასცხო თვალებზე დედას, და უთხრა: « იცოდეთ ყოველნო ერნო! თუ ვითარ ყოვლად შემძლებელ არს ნადერილიაზი. » და დედა მისი ხედვიდა. მერმე აღარავის შეეძლო იჭკნეულება ჭორებისა სიტყჳთა მისთა, და კლერშულა-ბეგმა დაუთმო იმას უთქმელად შვენიერი მაღულ-მეღერი. —

მაშინ სიხარულით აშიკ-კერიბმა უთხრა იმას: გამიგონე კურშუდ-ბეგო! მე შენ ნუგეშსა გცემ! ჩემი და არ არის ცუდი შენს უწინდელს ცოლზედ. მე მდიდარი ვარ, იმას არ ექნება ნაკლები ოქრო და ვერცხლი, და შეირთე ის და, იყავით ისრე ბედნიერ, როგორც მე ჩემის ძვირფასის მაღულ-მეღერათი. —

კოსტ. კალუბანსკი.

უძღჳნი სარ. კიკოლას.

ერთს დღეს კიკოლას, უეცრათ დილით,
გამოელვიძა შირჯჳარს იწერდა,
ქვეშაგებში ზის, არის ღიმილით—
და საჩქაროთ რაღაცას ჰსწერდა.

არ დამავიწყდეს მე ეს სიზმარი,
ჯერ არ მინახავს მე ამისთანა,
ჩამოჰკრეს ვითომც სიონის ზარი,
საჩქაროთ ვინღაც იქ შამიყვანა

აქ იყო მეტათ ხალხი მრავალი,
განურჩევლად კაცი და ქალი,
დიდი, პატარა მუნ შეკრებოდნენ,
თითქოს რაღაცას ელოდებოდნენ.

შუაზე იდგა მორთული ქალი,
რა შამომხედა—თრთოდა საწყალი,
ღჳდელმა ღიმილით მითხრა: კიკოლი,
ძლივას გიშოვეთ ლამაზი ცოლი,

ყველა აქ მყოფი, მე მიყურებდა,
ოჳელი სული მე მაყვედრებდა,

რა სიცოცხლეა აბა გიგოლი,
რომ აქამდისინ არა გყავს ცოლი!
ამ დროს უეცრათ გადამკრა ფერმა,
და ნახოს მაშინ ის თქჳენმა მტერმა,
როგორც იმ დროსა, ფიქრში ვდნებოდი
და სირცხვილითა თითქოს ვკჳდებოდი!
კჳლავ ღჳდელი მკითხავს: მითხარი რამე,
რაღასა ჰფიქრობ პასუხი მამე,
ძლივს დატრიალდა ბედისა ჩარხი,
შენ გიყურებენ ამდენი ხალხი.
ოჰ! ღმერთო ჩემო!
რა გინდათ ჩემგან, არ დამეხსნებით?
რას მიქადაგებთ—ნეტა რას ჰშვრებით?
მე ცოლს არ ვირთავ, არა და არა—
ვისაც შაურთავ ისიც შამცდარა.
აქ ზაქარია წინ წაუდგება,
მძიმეს ალერსით მას ეუბნება,
ყველანი გირჩევთ—შეირთო ცოლი,
პატრონი გინდა შენ ხარ ობოლი!
ჰხედავ ამ ქალსა, რირიგ ფითრდება?
ხანა წითლდება—ხანა ყვითლდება?
ღმერთი იწამე თანახმა გახდი,
ამდენს რჩევასა შენც თანა წარხდი!
იმწამსვე ღმერთსა, განუპყარ ჴელი,
შემწე არა მყავს, შენ თუ მიშველი,
ამ გაებისგან მიხსენ უფალო,
მივბრუნდი ვკითხე: ვინა ხარ ქალო?

ვინ შაგაცდინა საწყალობელო,
რა არის აბა ონოფრე ღჳდელო,
შენი ბრალია ამის შეცდენა,
ეს ჩემი ტანჯჳა და გულის ტკენა!
საბრალო ქალმა, რა შამომხედა,
ცრემლსა აფრქვევდა, ძირს დაიხედა,
მარამ ჩემს გულსა—რა შეარყევდა,
გიგოლა ტირილს რას დაგიდევდა!
ყველა იქ მყოფი, მეხვეწებოდა,
თჳთ არ იცოდნენ, ვინ რას შვრებოდა,
გაგიგონიათ ძალით ჯჳარ-წერა?
ეს ღჳდელი რაღამ გამოაშტერა!
შეაფურთხე ეშმაკს, შჳლო გიგოლი,
შენ გეყოლება კეკლუცი ცოლი,
ეგ შენი ფიქრი რას შაუშლია,
გირჩევთ შეირთო, ბედს მოუცია!
ღმერთო შემიწყალე! რას მეუბნებით?
არა ვარ კაცი, არ დამეხსნებით?
რა უნდა იყოს ჩჳენი ცხოვრება,
თუ არ გვექმნება სიამოვნება,
რას ჩამაცივდით, ჩამომეხსენით!
ღმერთი იწამეთ და დამეხსენით,
ცოლს ვინც შაირთავს მოხუცებაში,
გამოადგება მითხარით რაში?.
სულ იმას უნდა ეფერებოდეს,
ფიანდაზათა ქვეშ ეშლებოდეს,
და თუ ნებასა არ აღუსრულებს—

საუკუნეთა ხომ მაიძულებს?.
ფრთების გაშლა მაშინა ნახე,
და შენს სახლშია შენ ისღა ნახე,
სადაცა ჰნებავს მხიარულდება,
დაგიდევს თუ ქმარს ცეცხლი ედება....
ამისთანა საქმე განა იქნება?
ეს დარიგება ღჳდლისგან ითქმება?
არ მოვსწრებივარ ამ შამთხვევასა
ძალათ სწერდენ ამ გვარათ ჯჳარსა!
როს მოსვენებით ჩემთჳს მძინავ,
და ნებიერათ ფეხებსა ვჭიმავ,
მითხარით ამას რა უნდა სჯობდეს
და ცოლის შერთვას როგორ ფიქრობდეს?
კჳლავ ზაქარია დაუდგა წინა,
დიდის ხნისა ხარ ვინ გითხრა, ვინა?
ჩემს თავს გეფიცვი არ მოგიკვდები
სამოცის წლისა ძლივაც იქნები!.
ამოიკითხოს შენი დავთარი,
ონოფრე ღუდელი აი აქ არი,
მეტრიჩესკში ხომ ხარ ჩაწერილი,
რამდენის წლისა ან ვისი შვილი!
აი ჭკვიანი, გონებიანი,
დარბაისელი, ენა წულიანი,
სამოცის წლისა არათ მიაჩნის
და აი როგორ ჭკვიანათ ჰსჯის?.
რა უნდა მექმნა, სრულად გავოცდი,
პირჯჳარს ვიწერდი, გულში ვილოცდი,

ნუ შამიყვანებ მე განსაცდელსა,
შენ მომარჩინე ამ სულის მტრებსა..
დედა-კაცს ოდეს შამოვეყრები,
ჭკუა და გონება მთლათ მეფანტება,
სისხლი მიშრება მთლათ გავფითრდები,
გამაკანკალებს გული მიკვდება.
დედა-კაცისგან არა ვართ მკვდარი?
ადამ არ იყო მისგან შამცდარი?
მაშ ჩემი მკვლელი ვით შავიყვარო
და დრო იმასთან ვით გავატარო?.
ჩემს მტერს დაადგეს ამისთანა დღე,
როგორც რომ ახლა ვიტანჯები მე,
უნდა გავყიდო თავისუფლება?
ჩემი სიცოცხლე რაღა იქნება?
ჯვარის წერასა მე ვერიდები,
მე ვიცი რომე მალე მოვკვდები,
ჩემი ცხოვრება რათ დარჩეს სხვასა,
ჭსჯობს უანდერძო ჩემს ნათესავსა!.

ქალი!

სნეულება მჭირს მე საშინელი,
ყოველს საათში მტკივა მუცელი,
ანთება მომდის თვალთ მიბნელდება,
და ხშირათ გული მე მიღონდება!
რა რიგათა ვარ ხედავ გამხდარი—
აბა რათ გინდა ბებერი ქმარი?
ოდეს დღე გელის შენ გასახარი
ქალი აიღე ნუხარ შამცდარი.

საწყალობელო ვინ შაგაცდინა,
და მოგიყუჳანა შენ აქამდინა,
პირველი მტერი ისა გულის
უთქჳამს კიკოლას უნდა ცოდის.
აფქვრევდა ცრემლსა, საბრალო ქალი,
უცებ დაეცა ოჰ, ის საწყალი,
კიკოლას ამ დროს ფერმა გადაჰკრა,
და ჯავრობისგან თითქოს რომ დასცხრა,
დაფიქრდა მცირეთ თქჳა შავირთაო,
შუბლს შამოიკრა, შენ ჩემო თაო,
ეს რა ვსთქჳ აბა, რა მამივიდა,
ჭკჳა და გონება სად წამივიდა?.
რა გაეწყობა, ქ'ეც გადამხდა,
ჩემი ცხოვრება ახლაკი წახდა
ვაჲ ჩემი ბრალი, რა მეშველება,
ოდეს ვეშაპი შინ მეყოლება!
წჳთა და დაგჳთ ფული ვიშოვო,
ვინდაც ოხერი მაზედ ხარობდეს?
მე თითო გროში ტანჯჳთ ვიპოვო,
ისვი ლამაზათ ზედ ფარფარობდეს?
რა ვჰქნა არ ვიცი, როგორ გაუძლო.
ახლანდელ ამბავს, ახალ მოდასა,
რა წყალს მივეცე, როგორ შაუძლო
კჳრაში მუდამ თითო კაბასა!
ვიცი ეს სხჳაზე გარდაამეტებს,
მაშინვე მამთხოვს ძჳრფასს ბაშმაკებს
თუ ჩაიცვამდეს ჩვენებურს ქოშებს—

და მიჰხედავდეს ძველს დედაკაცებს—
იქნება კიდევ თანახმა გახდე,
ამდენს რჩევასა მეც თანა წარვხდე,
და თუ ეს ასე არ იქნებოდეს,
იპრანჭებოდეს ინაზებოდეს.—
ღმერთმა მაშოროს მე ჩემს დღეშია,
არვის გაჩვენო სახლისა კარი,
ფულის ჩხრიალი ჩემს ჯიბეშია,
არ მოვიშალო თუნდ ვიყო მკჳდარი!
თუ გავაჯავრებ, ზედ წამამჯდება,
ხაზარდას თავზედ გადამაფარებს,
და თუ რომ შჳლიც მას გაუჩნდება,
შეჭველია დღეს დამამწარებს!
ის მიეცემა მაშინ განცხრომას,
ძმა მიშოვე მე ის მიბრძანებს,
მთლათ გამიოხრებს ამდენსა შრომას,
ჩემს კეთილ დღესა ეს გამიმწარებს!
მოსვენებითა ჩემთჳსა ვგდივარ,
ეს ტკბილი ლუკმა რათ გავიმწარო,
სად მინდა ვწევარ, სად მინდა ვზივარ,
გთხოვ მეუფეო, შენ დამიფარო!
ონოფრე მღჳდელი ჰსდგას შემოსილი,
ხალხი უყურებს, მოსდით სიცილი,
მოჰყევი რაღა, ჯჳარი დასწერე,
დეე იჯავროს, შემდგომში, მერე!
დაიწყო მღჳდელმა ალილუია,
ქალს ღიმი მოსდის სიამოვნებით,

ღვდელო კოჭლია, ღვდელო ბლუია,
დაიცათ ცოტა, აბა რას ჰჭვრებით?
ამ დროს კიკოლა გაალებს ყბასა,
ქალო მიყურე, არა მაქვს კბილი,
აბა რას ჰჭვრები სასწაულო, რასა,
რით უნდა იყო შენ კმაყოფილი?
ჰხედავს კიკოლა, ხსნა არ მიეცა,
იქით აქეთა იყურებოდა,
პატარძლის წინა უცებ დაეცა,
გული უწუხდა, თითქოს კვდებოდა.
ცოტა ხანს იყო თვალ მირულული,
წყალს აპკურებენ, გაუხსნეს გული,
ბუტბუტებს ამბობს ეს ვინ მიმტერა,
ეს იყო ჩემი ბედისა წერა?..
ადგა კიკოლა, ღილებს იკრავდა,
სასწაულობელი შამლილსა ჰგვანდა,
გამიყვათ კარზე ჰაერს შავხედო,
ცოტათი გული დავაიმედო —
რომ ცოცხალი ვარ, არა ვარ მკვდარი;
ამ დროს კიკოლას გაუღეს კარი,
აბა კიკოლი, თუ ღონე შაგრჩა,
აბა გაკურცხლე შენ ესღა დაგრჩა!
გამოხტა უცებ, ვითა კურდღელი.
თან მოზდევს ხალხი, ონოვრე ღვდელი,
კიკოლამ ქუჩებს რა შაუხვა,
თავისა ჩრდილსა, შინამდინ ჰსდია!..
რა გაელჯმა, ვერ ნახა ღვდელი,

ვერცა საყდარი და ვეღარცა ერი,
ჰმადლობდა ღმერთსა, პირჯუარს იწერდა,
და მსწრაფლათ სიზმარს, იგი ასწერდა.!!!

დ. ბერიევი.

1864 წელს, ქ: ტფილისში.

თერგისა და არაზის საუბარი.

ვინ არ სცნობს კავკაზს? განთქმულსა ყრმასა!
არარატელი ჰაიკის ძმასა,
ვისი სახელიც სდევს მის სამძღუარსა,
კავკაზის მაღალ იალბუზის მთასა.
მას არად უჩანს სიბერე თჳსი,
ცას მიწვდომია სიმაღლე მისი,
ქურციკთ სადგური ჯიხუთა მსხმოისი,
თერგის მშობელი და დედა მისი.
მას მჟავე წყალიც ჰყავს საქებარი,
თერგს გვერდზე უზის ვით მეგობარი;
ქუაში ღუღუნებს ცივი და მწგნარი,
თითქო თერგთანა აქუს საუბარი.
როს მჟავე წყალსა ჰხვდება მაისი,
გონებას ჰფანტავს ტურფა ცმა მისი;
გარს მწუანე მდელო, ყვავილი მთისი. .
ბერთაც გააყრმობს მუნ ხილვა მისი!. ..

ლექსი.

ვნახე დასაწყისს თერგი მწუნარის:
მსწრაფლ გაირბება, შემდეგ ჩქარის,
კლდეთ ებრძვის, ხილვად შესაზარის,
ომის ცეცხლითა ნამდუღარის.
კლდენიც დაჭმლერენ მისსა მხნეობას,
თჳთ ქჳათ ჯეხებით!.. ნისლს სცემს კეობას,
ხან აღმა ბრუნვით იქმს დიდს მხნეობას,
თითქო ცას ჭვედრებს თჳს შემწეობას. . .
როს განვლის კლდეთა მიილტვის ველსა:
არაგჳს იგონებს თჳს საყჳარელსა.
იტყჳს: ვსთმობ ძმათა და კვლავ მშობელსა,
ანდერძს დავაგდებ მე ამ სოფელსა.»
«როდეს კავკაზით მე დავიბადე,
მთაზედ სირბილი მსწრაფლ მოვიწადე
დარიელის კლდე გავსტეხე! ვცადე. . .
მუნ ვახტანგ მეფეს გზანი უმზადე»
«ჩემ პირს ოსთ ჭბრძოდა დიდისა ხმითა,
თარხანს თავს სჭრიდა თავისის ხრმლითა.
გმირთა ებრძოდა, თჳთ მცირე წლითა!
წითლად მღებავდა მათის სისხლითა.»
« შემდეგ დამეხსნეს მაჭმადიანნი,
სულ ბნელში დავჭყავ ვერ ვნახე ცანი.
აწ რუსნი მფლობენ გსცანი ზეცანი,
ნათლად დამადგეს მე იორდანი.»
არაგვსა უხმობს თჳს ერთსა ძმასა,
«ჩრდილოთ მოვმართავ კასპისა ზღჳასა.—
ვიცი შენ სამხრივ ასტეხავ ზარსა.—

მტერსა არ მისცემ ჩჳენსა სამძღჳარსა! »
«როდესაც შეჰხვდე დიდსა არაზსა,
არ ჩემებრ ფიცხსა, მას წყნარს და ნაზსა;
უთხრა ახაროს ჰაიკაზანსა
მამა აღუდგა, ქართლოსს მის ძმასა!»
« ჰკადრე, თჳთ რა ჰქმნა? დიდ მონასტრები,
რათ დააყენეს — სპარსელთა ცხვრები?
აწ გაახარე — « შენც გასცოცხლდები»!
ვით — ძმა ქართლოსი — ზე წამოსდგები! »
« იგი ცამდისინ მიაწვდენს ჴელსა
აღარ დაუხრის სპარსელთა წელსა..
დიდი მეფის ძმა!... დაუშვერს ჴელსა,
სრულ განანათლებს არარატელსა. »
რა ამას ისმენს არარატელი,
მოეგონება დრო უწინდელი;
მას თვალთ მოუვა მდუღარე ცხელი
თერგს უპასუხებს ცრემლისა მღჳრელი.
«მესმა სიშორით შენი თქმულები,
სრულ გეხსომების ჩემი წყლულები.
დამექცნეს სვეტნი მაგრად დგმულები;
მეფეთ მეფენი და განთქმულები.»
« აწცა ცალკერძოთ გული მეგზნება,
ორი ნაწილი მე მეტანჯება
დიდ მონასტრები, დიდი ქმნილება. .
სპარსთ, ოსმალოში მომეფინება.»
«პეროჟკაფარი ციხე მაგარი
ეკკლესიანი მას შიგან მდგარი,

თურქთ შეუქმნიათ ბარგთა საყარი!...
რაღა მშთენია მე გასახარი.»
  მდუღრითა იტყვის «დიდნო მეფენო..
ტახტო, პორფირო მას ზედა მშვენო;
რომელი დღენიც წინათ მინათდეს
აწ ვინ მოვიხმო? ვით გავითენო?»
  «ვაღარშაპადო ქალაქო დიდო,
არტაშეთისა ქებულო ხიდო,
ტრდადის გარნო—ციხეო მშჳდო
სრულ დანგრეულნო! ვითღა გადიდო?»
  «არარატ მთანო სდგევხართ მარტონი,
შენს ნამყოფს მტერთა დაჭკვეთეს რტონი
ვარდან მოგიკლეს ომშიგან მხტომი;
ლეონც აღარ გვყავს რუბენანთ ტომი.»
  «ოჰ მაგონდების არშაკი ქველი
იგი შუბითა კლდის გამტეხელი!
ჩემი ჰაიკ ბელისა მკვლელი,
და ტიგრან დიდი მეფე ძლიერი.»
  «ტრდად მეფემან, უფლის მცნებითა
სრულათ აღმავსო მონასტრებითა;
ნათელს იღებდენ მუნ კედრებითა,
სად აწ გრიალობენ—ქურთნი მცხვრებითა.»
  «რის ჩრდილომ თვისი კალთა დამფარა,
ყოველი სენი ჩემგნით გამყარა,
კვლავ ქართლოს ძმამან მე გამახარა
შორით მოიხმო მამა მამგვარა!»
  «აწ ერთ გვართთა ვიწყებთ ლხენასა;

აღარ მოველით ძველსა წყენასა...
შენზედა მტერზედ ვიწყებთ ფრენასა,
შენ სადღეგრძელოთ ძელს ვსწვდით ზენასა.»

ივანე სომხიევი.

აგვისტოს 25-ს დღესა
864-ს წელს.
ვლადიკავკაზ.

[გოეთე.]

Горныя вершины,
Спятъ во тмѣ ночной;

Лермонтовъ.

მთანი მაღალნი,
მიმშჳდებულნი,
ღამის ბინდში მიეცნენ ძილსა;
მყუდრონი ველნი,
ტკბილ საყნოსელნი,
გულს უგრილებენ შრომით ძლეულსა!
ხმა არ სით ისმის,
არარა იძვრის,
არც გზაზედ მტვერი, არც ხის ფოთოლი;
ჭფშვინვენ სიმშჳდით,
ცა ვარსკვლავებით,
ქჳყანა ძილად გამზადებული!
რა გაქჳს ძმავ მგზავრო,
გულს სამწუხარო,
შეშფოთებული რომ მიაჩნებ?

შემდეგ წამს ოდენ,
მიმოიხედენ....
და გულს მშჳდობით შენც განისვენებ! (*)

თ. გრიგოლ ორბელიანი.

(*) ეს ჩინებული ლექსი უნდა დაბეჭდილიყო ლექსების დასაწყისში, მაგრამ რადგანც გვიან მივიღეთ, ამისათჳს აქ იბეჭდება, რომლისათჳსაც მოტევებას ითხოვს რედაქცია პოეტისაგან.

რ.

დალმატის იანკოს ცხოვრება.

18617 წელში, როდესაც თათრებმა, ავსტრიელებმა და ვენეციანელებმა მისცეს ერთმანერთს მტკიცე პირობა, რომ აღარსად აღარ მიეცათ ბინა ზღვის ავაზაკებისათვის, რომელთაც უწოდდენ უსკოკებსა და, რომელნიც თითქმის ასის წლის განმავლობაში ხშირათ დასცემდნენ ხოლმე შიშის ზარსა სხვა და სხვა ხალხსა, სწყვეტდნენ და აოხრებდნენ იმათ უწყალოთ, სწორეთ იმ სისხლოვანს დროს ეგუთვნის ერთი სამწუხარო შემთხვევაც დალმატის იანკოსი.

იანკო იყო ერთი შეძლებულის გლეხ-კაცის შვილი, ხასიათით საკვირველი წყნარი და მხიარული; ეს თვისებები იყო იმაში დანერგილი საკუთარის ბედნიერის გარემოებისაგან. ის გარდამატებით უყვარდათ როგორც დედმამას, ისრე იმის დასა, ამისთვის, რომ იმის მეტი იმათ არა გააჩნდათ რა ქვეყანაზედ; მამა არ განშორებია იმას თვით სიყრმიდგანვე; მინდვრის სამუშაო ჰქონდათ იმათ საკმაო. სრულს იმათს სიმდიდრეს შეადგენდა ცხვარი და ძროხა, მამა იანკოსი თითონ მწყსიდა იმათ და დაჰყავდა ხოლმე მცირე ყმაწვილიც თანა იმ დროს, როდესაც იმას ჯერ

სიარული არ შეეძლო; ხელში ეჭირა ხოლმე კომბალი, სარტყელში ერჭო დიდი დანა, მხრებზედ ეკიდა მარცხნივ გრძელი თოფი, მარჯვნივ გუდა, რომელშიაც უჯდა ხოლმე პატარა იანკო. როდესაც იმისი ჯოგები გაიშლებოდენ მწვანეს მინდორზედ და სიხარულით დაუწყებდნენ ბალახს ძოვასა, მწყემსი იანკო დაისვამდა შვილსა მუხლზედ და წუნარის ლილინით ცდილობდა ხოლმე დაეძინებინა და მიეწვინა მწვანეზედ. ამ სახით, როდესაც იანკოს თვალწინ ედო ერთის მხრის პატარა თავისი მძინარე შვილი, და მეორეს მხრით ყოველივე ქვეყნიური ქმნილება მისგან გამთბარი, რომელიც იმ დროს თითქო სთვლემდა და ესმოდა დაწყნარებულს ბუნებაში, ხმა წყაროების, რომელიც გადმოჩახჩახებდენ სხუა და სხუა მთებიდგან, მაშინ მიეცემოდა ხოლმე ის სხუა და სხუა ფიქრებსა: ჰკითხავდა გონებაში თავის თავსა: თუ რა მოელის შემდგომში იმის სახლობასა, თჳთ იმას, და საკუთრად იმის პატარა ყრმასა, და ოდესმე გონებით ჩაიხედავდა ხოლმე თავის გრძელს წარსულში, სადაც მრავალი რამ სისხლოვანი და სამწუხარო წარმოუდგებოდა ხოლმე იმას სახსოვარში.

გავიდა ამასობაში დრო და პატარა იანკოც წამოიზარდა და შეიქმნა იმ ხნისა, რომ შეეძლო ეპოვნა მიმალული სადმე ძროხა. მაშინ ის თითონაც ხშირათ უჯდა ხოლმე მამასა და ჩაჰყურებდა იმას თვალებში როსელსაც სთვლემდა მინდორში, დაიდებდა მუხლზედ მამის თოფსა და უყურებდა ნახირსა როგორც იმისი სრული პატრონი. მამა იმისი კი იმ დროს თანდათანუძლურდე-

ბოდა, და თუმცა ბილიკები, რომელზედაც ის დიდ ხანს
დადიოდა, იყვნენ ისევ ისინი, მაგრამ ყოველს შეღმართ-
ზედ ასვლაკი უჭირდა ხოლმე. « მე ვხედავ, რომ თან და
თან ვუძლურდები, უთხრა ერთხელ იმან თავის შჳლსა;
დრო არის ჩემი ადგილი ახლა შენ დაიჭირო. წავიდეთ,
გავრეკოთ ერთი კიდევ ჯოგი, და იქ მინდორში, სადაც
მე შენ გილოლიებდი და გივლიდი პატარასა, სადაც ყო-
ველი ქჳა, ყოველი მუხის ხე და ნაკადული, შენი ნაცნო-
ბია, იქ შენ ჩაგაბარებ მთელს ჯოგსა.

ისინი წავიდნენ. ჯოგი ხმიანობდა; მოზვრები რქია-
ნობდნენ. ცვრიანს მწვანოვანს მოჰქონდა სიმტკნარე ნა-
კადულის და ნოტიოს ვაკებიდგან. ჯერ არ იყო კიდევ
მოხსნილი ნისლი; მზე ალერსით უყურებდა ახლათ გა-
ღვიძებულს ქჳეყანას და თითქო არ ეშურებოდა, რომ
სხივებით განექარვებინა იმისი ღამის თვლემა; აქა-იქ
ფრინველებმა იწყეს ხმიანობა და გალობა. მოხუცი და
[illegible]ი იანკოები მიდიოდნენ ჩუმათ, ბოლოს შეუდგნენ
ერთს შეღმართსა, საიდამაც ნახირი უნდა დაშვებოდა
ერთს ღელესა.

«შევიცადოთ აქ პატარახანს! უთხრა ნელის ხმით მამამ
შჳლსა. ისინი შესდგნენ. აი ჩემი გომბალი! განაგრძო
იმან: ორმოცდა ათი წელიწადია რაც ეს ჯოხი ჩემს ხე-
ლშია და მე ეგ მიყვარდა, როგორც ჩემი თოფიც; თუმცა
მე, მართალია დავუძლურდი, მაგრამ მაგის ზიდვაკი კიდევ
შემეძლო, და უეჭველია ჩემი მხრები ბევრჯელ იდარდე-
ბენ მაგისთჳს. აი ეს გუდაც, რომელშიაც შენ მე მიჯე-
ქი ხოლმე, როდესაც პატარა იყავი; ღმერთსა ვსთხოვ

რომ შეინახო ჩემსავით და იმავე სიყვარულით, შენც ოდესმე დაგუყვდეს ხოლმე შენი პატარაცა! შენ იცი როგორც გაუფრთხილდები, და მოუვლი ჯოგსა, რომელიც ზრდიდა შენს წინაპარსა.» იმ დროს ნახირი დაეშჳა ველისკენ. მოხუცმა იანკომ დაადევნა იმას თვალი, მერე გარდახედა მთების წვერსა, ტყეებსა, ხეობებს, ვაკეებსა და სთქჳა: «ოხ რა მშჳენიერებაა აქა, არაოდეს ასე მშჳენივრათ არა მჩჳენებია მე ეს ადგილები, მაგრამ მოვიდა დრო, როდესაც მე უნდა გამოვეთხოვო ამ ადგილებსა! მშჳდობით!» აქ მოეხჳა თავის შჳლსა, მიიკრა გულში, გადასწერა ჯჳარი, დაჰკოცნა და დაბრუნდა მარტო შინა, უკან მიუხედავათ. არც ერთი ცრემლი იმის თვალიდგან იმ დროს არ გადმოვარდნია; არც ერთი ოხვრა არ ამოსულა იმის გულიდამ!

მოხუცი ამის შემდგომ შეუდგა მუშაობას მახლობლად. როდესაც უმაწჳლი იანკო მორეკდა ხოლმე შინა საქონელსა, უთოვოთ მიეგებებოდა წინა, და სასიამოვნო იყო ხოლმე მოხუცისათჳს ნახვა თუ რა მზრუნველობით უვლიდა შჳლი იმისი თავის საქონელსა. ღამით, ვახშმის დროს, ხშირად გამოჰკითხავდა შჳლსა; თუ რა ადგილებში აძოებდა ის საქონელსა, სად უფრო მეტი ბალახია, ხომ აღარ მიიმალვის ხოლმე წაბლის ფერი ძროხა, ხომ არ ამომშრალა ღელე, ხომ ისევ მაგრათა სდგას ის მუხის ხე, რომლისაც ფოღოროში იბუდებენ მოშიები, ხომ ისევ ბევრი სხედან ტბაზედ გარეული ბატები. მამამ წინდაწინ იცოდა თუ რა პასუხებს მიიღებდა შჳლისგან იმ კითხვებზედ, მაგრამ იმისთჳს სასიამოვნო

იყო განმეორება იმ საგნების სახელების, რომელთაც ორ-
მოცდა ათის წლის განმავლობაში ყოველ დღე სიხარუ-
ლით ის მიუალერსებდა ხოლმე. ერთხელ იმათ სახლში
შეიქნა რაღაც მოძრაობა და ფაცურობა: მამა არჩევდა
თუთ უმჯობესს ბოსტნეულებსა და ხილსა; დედა იანკო-
სი ზელდა ცომსა. და იანკოსი ხის თაბახზედ აწყობდა
თაფლის ფიტსა. იყო მოგროვილი რამდენიმე ხის სტო-
ლი და სკამი, ყველა სუფთათ, გათხეკილი და გარეცხილი;
მეორეს დღეს ელოდნენ სტუმრებსა იანკოს ქორწილში.
თითონ უმაწვილის იანკოს ნებაზედ იყო შევარდნილი
აერჩია საკლავათ ორი საუმჯობესო ცხვარი, ერთი ძროხა
და ერთიც ხბო. ყოველი ამ გვარი შემთხვევა ყოველგან
და ყველასთვის ხომ სასიხარულო უნდა იყოს, მაგრამ
განსაკვირველი იყო ისა, რომ ამ გარემოებამ არა თუ გა-
ამხიარულა იანკო, არამედ მისცა ის რაღაც ნაირს დარდსა,
რომელსაც ცხოველს კი შეჰხედავდა და მოინდომებდა
იმის დაჭერას, ყველა ენანებოდა, ზოგი ერთისათვის
იმას ბევრჯელ ულაქუცებია; ზოგი მგლისათვის წაერთმია,
ზოგი ავათმყოფობისაგან მოერჩინა, ასე რომ არც ერთს
ცხოველზედ ხელი არ მისდიოდა, მაშინ, როდესაც იცო-
და კი, რომ უმისობაც არ იქნებოდა, ამიტომ რომ
სტუმრებს გამოლა უნდოდა. «ჩემთვის ამათის ხორცის
«ჭამა შეადგენს კმაყოფილებასა და განცხრომასა, ამბობდა
«იანკო იმ დროს და ამათთვისკი ტანჯვასა და სიკვდილი-
«ლსა, როდესაც წარმოვიდგენ რა რიგათ მოჰკვებიან
«ისინი დანის ქვეშ ბღავილსა, გული გადამიბრუნდება
«ხოლმე, აი ეხლა ისინი დარბიან მხიარულათ ბალახზედ,

«ხშირათ მიყურებენ მე სიყუარულით, მეკვრიან, როდესაც «რისიმე შეეშინდებათ; იმათ გონიათ, რომ მე ვარ იმა-«თი ერთგული მეგობარი, და მე კი უნდა ავარჩიო ისი-«ნი დასაკლავათ! არა, ჩემი ხელი ვერ შეეხება ვერც ერთს «იმათგანსა; უმჯობესია, რომ სხუაგან ვიყიდოთ სახო-«რცე, ვინემ მე გავისვარო ხელი იმათ სისხლში.»

როდესაც ამ გვარის ფიქრებით დააწყნარა თავი, იმან იგრძნო, რომ გულზედ რაღაც რამ მძიმე მოეხსნა; გუ-ლი გაუნათლდა; როდესაც წარმოიდგინა ბედნიერება, რომელიც მიელოდა მოკლეს ხანში, იმის ყმაწჳლს ძარ-ღვებში გაითამაშა სისხლმა და მოჰყვა ღიღინსა. და რა-დგან ის დღე ეჩუენა ერთობ გრძლათ, ჩვეულებაზედ ადრე წაირეკა შინ საქონელი.

მოაწია საღამოს ჟამმაც; დასდგა ის საკურველი აუხ-სნელი წამი, როდესაც ბუნებაში ყოველივე ქმნულება თი-თქო ფიქრობსო, თითქო იძინებსო იმ საშინელის მი-ლიონ, როდესაც ქუაბლებს თჳთეული სუნოქმა ჭახრისა, სურვილისა, ლოცვისა და ზესთა შეგონებისა. იანკო მდუ-მარებდა; ისმოდა მხოლოდ ხმა საქონლის ჩლიქებისა. იმ დროს უეცრ გაავარდა სადღაც თოფი. იანკო ათრთო-ლდა. თითქო დანა ჰკრეს გულშიაო. მერე დაფიქრდა და სთქუა: «უთუოთ მონადირემ ესროლა თოფი გარეულს ღორსა, რომელიც ამ დროს სვამდა წყალსა, ან მწყემსმა ვინმე დასცა ძირს ჩუენი საქონლის მტერი მგელი.»

მაგრამ მოისმა თოფის ხმა კიდევ და კიდევ, ასე რომ მთებმა მოსცეს ხმა. «აქ რაღაც ამბავია, აქ სწორეთ ჩხუ-ბია, ნუ თუ ეს თათრების თოფების ხმაა? სთქუა ბოლოს

სრულის თჳსის არსებით თავისი დაღუპული წარსული, თავისი საზარელი უმაგალითო უბედურება და ათრთოლდა მხეცობაზედ თათრების, როცა იმათგან ვინც მოხვდებოდათ, ცეცხლი იმათგან მოტანილი, დაღუპვა სახლისა, იმისის დისა და დედმამისა, ესე ყოველივე განუმეორდა იმას მეხსიერებაში, იტაცა ხელი თავში, და აღარ მგრძნობი აღარც დაღალვისა და აღარც ტკივილებისა გაკიდა თხრილიდამ მინდორზედ, იყურება აქეთ იქით თავისის ტანჯულის თვალებით ცისა და ქუეყნის მავედრებელით, და წარმოუდგება: თითქო იმის თვალწინ სდგას ქოხი, დედა იმისი წველის ძროხასა, მამა მართამს ურემსა, დას იმისას უჭირავს ხელსაქმე, აგდებს ხელიდამ და მირბის ძმის მისაგებებლათ. მაგრამ როცა დაფიქრდება იანკო, კარგათ გრძნობს, რომ ის სულ ყველა ოცნებაა, რომ განქრა ყოველი ესე როგორც მშვენიერი სიზმარი. ხედავს მხოლოდ რომ აქა იქ ჭურია დამწვარი ნიკუზლები, გამქრალი ნახშირი ანათებს მზეზედ; გამშრალს სისხლის გუბეს აურია მსუბუქათ ნაცარი; ბალახი, ყვავილები, ბუჩქები, გარეშემო ნასახლარისა არის გაქელილი და გასვრილი სისხლით; მაშინ, როდესაც ცოტა მოშორებით ვაკე და ტყე არიან მშვენიერათ მწვანენი და ცა მოწმენდილი! იანკო დაეცა ცივს ნაცარზედ, დაუწყო იმას კოცნა როგორც ძჳრფასის საფლავსა, და მოჰყვა მოთქმით ტირილსა. და ერთის სიტყჳთ ეს იყო ის საშინელი და საუბედურო ადავი, რომლისაც მსგავსი, იქნება ქუეყანაზედ იშჳათათ როდისმე მომხდარიყოს. ასე გაატარა იმან მთელი დღე და ღამე. ბოლოს გამოახვია ტილოში სამი მუჭი სისხლით

შეღებილი, ჩაიდო ის უბეში და გაუდგა გზასა. დადიოდა იანკო რამდენსამე დღეს მოშორებით მცხოვრებლების სახლებისა იზრდებოდა როგორც მხეცი სხჳა და სხჳა ბალახითა და ხაბახუშაი, რამდენჯერმე წაასწრედა ის სხჳა და სხჳა ნადირსა, მაგრამ საუბედუროთ არც ერთმა ხელი არ ახლო იანკოსა, როდესაც იმ განმარტოებამ, მხეცების გჳალებმა, ტყის სიბნელემ და საშინელმა ქარის ხმამ დაურღუიეს იმას ტჳნი; ვეღარ შეძლო მეტი და გავიდა იანკო ისევ ვაკეზედ, იპოვნა ერთი ბილიკა გზა და მიჰყუჳა იმ გზასა, ნახევარ საათის შემდგომ იგრძნო ნატიუსლის სუნი და სითქჳა: აქ ვიდაც მცხოვრებნი უნდა იყვნენ. ვინ იცის თუ აქაც სცხოვრებდნენ ჩემსავით დამწვარ დადაგულნი უბედურნი. მივიდა ახლო და დაინახა ქოხი, იმის წინ ენთო მცირედი ცეცხლი, იმის მახლობლათ ეყარა დამტვრეული სხჳა და სხჳა გამოკრული ზარგები. ცეცხლის პირს იჯდა უმაწვილი ქალი, ფერ მკრთალი, დასუსტებული, თავ დაღუნული და დიდად მწუხარე. იანკომ ამოიოხრა და შესდგა. ძნელი გამოსაცნობი არ იყო, რომ ის უნდა ყოფილიყო ერთი იმ უბედურთაგანი, რომელსაც თავი დაეცვა აკლებისა და სიკჳდილისაგან. ბოლოს იანკო წადგა წინა და ნახა, რომ ის ქალი იყო იმისი დანიშნული. როდესაც ქალმა დაინახა, შეჰყვირა სიხარულის ხმითა: მაგრამ იმავ წამს წამოუვიდა ნაკადული ცრემლისა რომელიც ახრჩობდა და ართმევდა ლაპარაკის ნიჭსა.

აქ მარტო რათახარ? რა იქნენ თქჳნნები, ჰკითხა იმას ბოლოს იანკომ.

ყველა დახოცილნი არიან, მიუგო ქალმა მაღ დატანჯ-

ბით, თითქმის ჩურჩურით. სულ ერთიანათ დახოცეს უწ-
ყალო მტრებმა და გადავრჩი მე მარტო უბედური!!

მაშინ იანკო მოუყჳა იმას წვრილათ თავის უბედურე-
ბასა; უმაწვილი უგდებდა ყურსა მტირალს მოლაპარაკეს,
ურევდა ცრემლსა იმის ცრემლში და უყურებდა ცასა სავსე
თვალებით.

იცი რა გითხრა, უთხრა იმას ბოლოს იანკომ, მოდი
წავიდეთ ეხლავ მღჳდელთან, საჩქაროთ გადავიწეროთ ჯჳა-
რი და მოვშორდეთ ამ ადგილებს, სადაც თჳთეული ქჳა
მოგვაგონებს ჩჳენს დამწვარს ბედსა.

მართლათ კარგი იქნება წავიდეთ აქედამ, უთხრა ყმა-
წვილმა ქალმა; სადაც მივიხედამ სულ სისხლსა ვხედავ. შე-
შინებულის ფრინველის ხმას რომ გავიგონებ, მგონია
კაცსა ჰკვლენ მეთქი და მოჰყჳა კიდევ აქ მოთქმით ტი-
რილსა. როდესაც მცირედს დაშოშმინდნენ, აიღეს თავისი
გადანარჩენი ნალჳაწი და გასწიეს და მივიდნენ მახლობელს
სოფელში. ის სოფელიც იყო ისეთი, რომ ცნობა აღარ
შეიძლებოდა; ეტყობოდა რო იმასაც დასცემოდა თათარი.
იქ მღჳდელმა საკუთარის გრძნობით და მონაწილეობით
მოუსმინა იმათ სამწუხარო ისტორია და გაუძღჳა იმათ
პირდაპირ ეკკლესიაში. ეკკლესიაც იყო აკლებული, ხატები
გაგლეჯილი, დამტვრეული. გადარჩენოდა მხოლოდ კანკ-
ლის თავზედ მაცხოვრის ხატი. წყნარი დასი მაცხოვრისა
ზევიდამ დაჰყურებდა ორს უბადრუკსა და იმათ ეჩვენე-
ბოდათ თითქო იმის ღჳთაებრივის თჳალისაგანაც
მზა იყო გადმოვარდნილიყო ცრემლი.

საშუალ მტაცებლობისა და ავაზაკობისა, საშუალ დანა-

ლეწთა საეკლესიო ნივთებთა,ცარიელს და მყუდრო ეკლესიაში, ბარბაროსების ხელთაგან შებილწულს და აკლებულში, საიდუმლოსა შესრულებულსა ორს დიდს უბადრუგზედ, ჰქონდა რაღაც ძლიერი დღესასწაულებითი, გარნა გულის მომწყვლელი სახე. მღჳდელმა უმაწჳლმა კაცმა, რომელსაც დაასრულა საიდუმლო, დალოცა მქორწინენი და უთხრა:« წადით მშჳდობით; თქჳენ ორთავე გაქჳსთ «ერთნაირი მწუხარება, და ერთნაირი უბედურება, ღმერ-«თმან ინებოს გქონდესთ ოდესმე ერთნაირი ბედნიერება და «სიხარულიცა! ეძიეთ ნუგეში პატიოსანს შრომასა და კე-« თილ მოქმედებაში,—აი ეს არის უმჯობესი მსხვერპლი «ღჳთისათჳს!»

ამის შემდგომ ორის წლის განმავლობაში იანკო და მარიამ სდგებოდნენ ქირით სხჳა და სხჳა ადგილსა და მით მოულობდნენ პურსაცა და ფულსაც, რომელსაც იმათ შეკრიბეს მცირედი ფული, იყიდეს ყოველი თევზის საჭერი იარაღი გააკეთეს თითონ ნავი, ჩასხდნენ და გავიდნენ მცირეს კუნძულზედ, რომელსაც ჰქჳან ტრაუ, და დაუსხდნენ იქა. ის კუნძული იყო ყოვლის ფრით ბუნებისაგან შემკული. იქ იყო მშჳენიერი სათიბები, ტყეები და იმათში მრავალი კაკლის ხე. მას გარდა იქ იყო მრავალ რიგი ნადირი. ჰაერი ჰქონდა მშჳენიერი; უმეტესი ნაწილი წლისა იყო თბილი, ზაფხულის სიცხეს აგრილებდა ზღვის გრილი ნიავი, ჩრდილი ტყისა. უმაწჳლმა ცოლქმარმა საჩქაროთ გაიკეთეს თავისთვის სახლი, მოეწყვნენ ავეჯულობით და თუმცა ცდილობდნენ, რომ დაევიწყნათ წარსული თავისი უბედურება, რომელიც ღრღნიდა იმათ

სულსა, მაგრამ ხშირათ მოაგონდებოდათ ხოლმე თავისი უბედურება, და ხან ქმარი და ხან ცოლი ხშირათ იტყო-ბდნენ ხოლმე: ოხ ჩუენი მშობელნი, რომ ახლა ცოც-ხალი ყოფილ იყუნენ, რა ბედნიერნი ვიქნებოდით ჩვენ-ცა და ისინიცა; იქნება ისინიც აქ ჩუენთან გადმოსახლე-ბულ იყუნენ!.... მაგრამ ყველამ იცის, რომ მუშა კაცი დიდ ხანს ვერ მიეცემა სხუა და სხუა ფიქრებსა, თორემ ამით ბევრს დაჰკარგავს საჭიროს დროსა. და ამისთჳს ისინი შემდგომ მწუხარებების ფიქრებისა, მოჰყვებოდნენ სხუა და სხუა მუშაობას და გამჭრიახობასა. არ შეიძლება ვთქოთ, რომ იმათ ეცხოვრნათ სრულებით განმარტებით, ხშირათ მიაგებდნენ ხოლმე იმ წყლის პირსა, სადაც იმათ ედგათ სახლი და სხუა და სხუა ნავი, და ხან ერთი და ხან მეორე ეძებდნენ ხოლმე იმათთან ღამით ბინასა. ხანდის-ხან იქ მივიდოდა ხოლმე ვენეციის ანუ ბერძენთ ვაჭარი და ყიდულობდა იმათგან მატყლსა, და სხუა და სხუა ნადირის ბეწვეულობას. გარდა ქათმისა ინკოს ცოლმა მოაშენა შინაური გაგბები, რომელნიც ჯოგათ დადიოდა სახლის გარშემო. ამ თითქმის ველურს მეურნეობაში, რომელშიაც იყო ერთათ შეერთებული ხვნა და თესვა, პი-რუტყვის მოშენება, ნადირობა და თევზის ჭერა, იყო მრავალი სიტკბოება, მით უმეტეს, რომ ყოველივე იმათგანვე ეჩჳენებოდათ ადვილ საქმეთ. თუ რომ ერთი რომელიმე იმათგანი არ მისცემდა ხელსა; მეორე და მესამე ხელობა მაინც უთოვოთ აძლევდა ხელსა, და ამი-სთჳს იმ დამღალავის მზრჳნველებისა, რომელიც მხიარ-ულს კაცს შეიქს დაღრებილათ არა ვითარი ნიშანი ცოლ-

ქმარში არა სჩნდა. უხვება მოწმენდილის ცის ქჳეშ, ნაყოფიერება მიწაზედ აძლევდა იმათ ცხოვრებასა წყნარსა და ბედნიერს სახესა. იმათ გარეშემო სდუღდა სიცოცხლე და ტურფა ბუნება. ეს მოაგონებდა თითქმის პირველ ყოფილს ადგილებს, სადაც კაცი მიდიოდა ვითარცა სტუმარი დღესასწაულში.

მაგრამ უმჯობეს მშჳენებათ იმათის სიცოცხლისა და თჳთ ტკბილ ნუგეშათ იანკოსა და მარიასათჳს იყო იმათი პატარა შჳლი. იმისგან ცხოვრება იმათი სჩანდა სავსეთ, ყოველი იმათი მუშაობა განცისკროვნდებოდა განმაცხოველებელის შუქითა. იმისის ტიკტიკისა, ალერსისა და მშჳენიერის თჳალებისაგან, კუთხე იმისის ქოხისა, სამუშაო მინდორი და თითქმის ახლათ გამოჩეკილი შინაური მფრინველი მიიღებდა მხიარულს სახეს.

ერთს წყნარს საღამოს იმათი საქონლის ჯოგი მოვიდა შინა და წამოწვა იმათ ქოხის გვერდზედ. იანკო, შემდგომ შინაურის საჭიროს სამუშაოისა წავიდა ანკესებით წყალზედ თევზის საჭერათ; მარია ზის წყლის პირზედ, ართავს ჯარას და არწევს აკვანსა. რა რიგის სიყვარულით და ფუფუნებით ღიღინებს იმისი დედობრივი სამღერალი, რომელიც იმას ჩავარდნოდა სულში იმისის დედისაგან, როდესაც ის თითონ იყო პატარა! ცა მშჳენივრათ შეიღება მზის შუქებისაგან; არც ერთი ფოთოლი ხისა არ ირხეოდა; მხოლოდ ისმოდა ხმა წყლის ზვირთებისა, თითქო ნანას დამღეროდაო ანუ ლოცავდა დასაძინებლათ ვისამე ქჳეყნიერს შჳლსა.

ბოლოს დაბინდდა. იანკომ მოიტანა თევზი. იქვე

წყლის პირზედ აანთეს ცეცხლი და ამზადებდნენ ვახშამსა. გვამლის სუნზედ მიდიოდა ხან ქროხა და ხან ცხჳარი და დაწოლილნი ალერსით შეჰყვირებდნენ თავიანთ პატრონებსა, თითქო შეტრფიანო იმათ ბედნიერებასა. ამ გვარი წყნარი საღამო ყმაწვილის ცოლ-ქმრისათჳს მრავალი იყო. ბედნიერი არის კაცი, რომელსაც შეუძლიან წარმოიდგინოს თავის . სიცოცხლეში ერთი მაინც იმ ნაირი საღამო!

იმათი შჳლიც ნიადაგ წმინდა ჰაერში, სისუფთავესა და ნებიერებაში, მზრუნველობასა და დედის ალერსში იზრდებოდა, იმლებოდა და მაგრდებოდა. იმისი მრთელი და წაუმხდარი სისხლი იხატებოდა ყოველს იმის მხნეობით მოძრაობაში, თეთრ ყირმიზ ღოყეებსა და თამამს შეხედულობაში, ოთხის წლისა დასდევდა ის ბატკნებსა, და აძრობდა ხეებზედ. დედ-მამა იმისი იყჳნენ იმით სრული ბედნერნი და საკუთარის გმაყოფილებით წარმოიდგენდნენ იმ დღესა, როდესაც ის შეიძლებდა პირველათ სამუშაოზედ გასვლასა.

თუ ღმერთმა დღე მისცა ივარგებს ჩჳენი ბიჭი, მალე მოვა ის დრო, როდესაც ეს შეიძლებს თოფის ზიდვასა, ჰსთქჳა ერთხელ იანკომ.

რათ უნდა თოფი, უთხრა მწუხარის ხმით, ცოლმა? სიკეთისათჳს არ არის მოგონილი ის წყეული კაცის მკვლელი და სულის წამწყმედი იარაღი; ყოველი ყანგი იმაზედ სისხლსავით იყურება; ის არის ავაზაკის თათრისათჳს გამოსადეგი და არა ჩემის უმანკოს შჳლისათჳს აქ მცირეს ხანს გაჩუმდა მარი, და მოუვიდა თუალებზედ ცრემ-

ლი. ამ ლაპარაკმა, უცებ თოფის ხსენებამ ერთბაშათ აუ-შალა იმას ყოველი დარდი, ყოველი საზარელი წარსული.

კმარა მაგდენი დარდი, უთხრა იმას ქმარმა, რასაც მი-წაა აქჳს წაყრილი, იმას, ხომ იცი, ველარაფრით დააბრუ-ნებ.

ეგ მართალია ჩემო იანკო, მაგრამ სულიდამ სრულე-ბით ამოფხვრაც მწუხარებისა შეუძლებელი ყოფილა.

მაგას მართალს ამბობ მარი, უთხრა იანკომ. მეც ხში-რათ ვცდილობ ხოლმე სრულებით დავივიწყო უწყალო-ბელი, მაგრამ ხანდისხან დამიწყებს ღრღნასა, გული და ხშირათ მამაგონებს წარსულსა.

ქრისტე იყოს შენი მფარველი! უთხრა ბოლოს შემი-ნებულმა მარიამ და გადასწერა ჯჳარი თავის ვაჟსა. ღმე-რთი მოწყალეა, კმარა რაც ვიტანჯეთ!

გავიდეთ დროზედ სამუშაოთ, უთხრა ბოლოს იმას ქმარმა და მუშაობაში გაივლის, როგორც კჳლავ გაუვლია, ჩჳენი დარდები. მე დღეს უნდა ტყეში წავიდე, საქმე მა-ქჳს; გინდა შენც წაგიყვანო, ეი შენ ჩემო პატარა თვალ-პრიალა ვერბო! უთხრა თავის პატარა ბიჭსა.

ამ სიტყვებზედ დედმამას გულით გაეცინათ და გაშო-რდნენ ერთმანერთს, როდესაც იანკო თავის პატარა შჳ-ლით დარჩა მარტო ტყეში, მოაგონდა მაინც კიდევ იმას თავისი უწინდელი მწუხარება და მოჰყჳა უწინდელის მწუ-ხარებით ღიღინსა.

აჩოჩქოლდენ ზვირთები და ღელვას მოჰყჳა,
ვით ადრე მის სიღრმეში ძევსვ ისე ის ქჳა.
რაც უნდ გულს სურდეს ზღვას, მაინც შიგ ქჳა ძევს,

და ამ ქჳას დიდის ფიქრით, ვერ გზით ვერ გასტეხს.
ეჰ, მაშ ვირბენ, გავერთხმი ნამიანს მიწას,
და იქნება შევამსხვრევ ქჳას გულის ფიცარს.
არცა მაშინ აიღებს ხელსა ჩემზედ ვაება?
იქაც უნდა მივიღო მის გველისგან წამება?
დაე იქაც მამნახოს მაზე კარგს ვერც იქ ვნახავ,
და სხჳა გჳარ მწუხარებით მე მრთელს ტანჯჳას სულ შევსვამ!

შჳლი იმისი ჯერ ყურს არ უგდებდა მამის სიმღერა-ს დარბოდა ტყეში და ჰკრეფდა ხან ყვავილებსა და ხან სოკოსა, და ბოლოს, როდესაც იანკომ თან და თან მოუმატა ხმასა, ბავშვი შეეშინდა და მიეკრა მამას გულში; ზოგი ერთ მამის სიტყვები მაგრამთ ჩაებეჭდა უმაწჳლს გულში და დაუწყო იმან მამას კითხჳა: იანკო, შენ იმღერი განა?

—ჰო, ვიმღერი შჳლო.

—რათ იმღერი მაგ სიმღერასა? ის არა სჯობს რომ იმღერო რასაც დედა იმღერის ხოლმე,როცა მე მაძინებს.

—ის რას იმღერის შჳლო?

—აი ის როგორ იმღერის: ზჳრთო, ზჳრთო ნუ ღმუვი, ნუ სცემ, ნუ აღვიძებო, ზჳრთიც გაუგონებს ხოლმე დედასა და მე დამაძინებს ხოლმე. შენ გველზე მღერობ, მგონია, განა?

—ჰო გველზე.

—გველი მიწაში სცხოვრებს, განა?

—მიწაში სცხოვრებს.

—ქჳას ქვეშაც თუ არა?

—მოხდება, რომ ქჳას ქვეშაც.

—ქჳა მაგარია განა, ქჳას ვერავინ გასტეხს მგონია? გულში რომ გაცმა ქჳა შემოიგრას რა მოხდება?

—ეტკინება შჳლო.

—ვის ეტკინება, გულს თუ ქჳასა?

—გულსა.

—მაშ ნუ შემოიგრამ შენ გულში ქჳასა, თორემ გეტკინება და მე მაშინ ვიტირებ. ეგ ცული რაღათ გინდა?

—ეს იმისთჳს, შჳლო, რომ ხე მოვსჭრა და გავთალო.

—ხეს არ ეტკინება არაფერი, როცა იმას სჭრიან?

არა, არა ეტკინება რა.

როცა გავიზრდები ხომ მეც მამცემ ცულსა, რომ ხეები მოვსჭრა; თოფიკი არ მინდა, თოფს სისხლი აცხია.

ამ ბავშურმა ტიკტიკმა ცოტა გადაჰყარა დარდები იანკოსა. მერე იმან აირჩია ერთი დიდი ხე და დაუწყო ჭრა. ოხ, მეც რომ ცული მქონდეს რა მალე წამოვაქცევდით ჩუენ ორნივ მაგ ხესა, უთხრა კიდევ შჳლმა თავის მამასა.

მამა მაშინ მოჰყუჳა ხარხარსა.

რა გგონია, ვერ წამოვაქცემდით? მე გეუბნები წამოვაქცემდით?

იმ დროს ხე წამოიქცა უიმისოთაც, და როდესაც დაეცა მიწსა, იმის ფოღოროდამ გამოხტნენ თრითინის ბარტყები; არიქა დაიჭი, უჴროდა პატარა ბავშჳ და თითონაც გამოეკიდა იმათ დასაჭერათ. მაგრამ თრითინები სასწრაფოთ ასცჳვდნენ მეორეს ხეზედ. აბა ადი, და იქ დაიჭირე ისინი თუ შეგიძლიან, უთხრა იმას მამამ, ხომ

ხედავ მე საქმე მაქჳს.

მე ვერ ავალ იმ ხეზედ, ძრიელ მაღალია, სადაა აქ ჩამოვლენ მაშინ დავიჭერ უთხრა, ბავშვმა.

როდესაც მამა სთლიდა ხესა, შვილი იმისივე აგროებ-და ტოტებსა და ჭყრიდა შორსა, უცებ ამოვარდა ძლიერი ქარი და გავარდა გრიალი ტყეშიაც და ზღჳაზედაც, უთოვოთ დიდი ჭექა ატყდება, სთქჳა იანკომ, უნდა გავეშუროთ.

დავიცადოთ პატარა კიდევ, უთხრა შვილმა, იქნება თრითინებს შევეშინდეთ და ჩამოვიდნენ მიწაზედ, მაშინ გაჩვენებ შენ იმათ სეირსა.

არა, შვილო უთხრა მამამ, ისინი ისე განაბენ იქ სულსა, რომ გაცმა ვერ გაიგოს სად არის იმათი ბინა.

შავი ღრუბლები უფრო და უფრო გროვდებოდნენ ცაზედ, მოუმატა ქუხილმა და ელვამ. იანკომ გაირჭო წელში ცული, მოჰკიდა ხელი შვილსა და გაუდგა საჩქაროთ გზასა. ბოლოს ისე დაბნელდა, რომ საჭირო შეიქმნა ხელით ეძებნა გზა. ქუხილიდამ და ჭექა უფრო და უფრო ძლიერდებოდა; ძლიერი ქარიც ანუ ამტვრევდა ხეებსა და ან ფესოთი გლეჯდა.

ბოლოს მიაწიეს თავის ქოხში; ცოლი იანკოსი მიყუნჭულიყო კუთხეში და მოუთმენლათ ელოდა ქმარსა და შვილსა. როდესაც გაიგონა იმათი ფეხის ხმა, შესძახა: შინ შემოდით დროზედ; ხო ხედავთ რა ანბავია გარეთ.

არა მარი, უთხრა იანკომ, მე უნდა წავიდე წყლის პირსა და დავხედო ნავსა. საშინელი ქარია! იმას გარდა იქ ხშირათ არიან ხოლმე მეთევზეები, ვინ იცის რა შეემთ-

თხვიათ იმ საწყალებსა.

—მაშ ჩქარა წამოვალთ, უთხრა ცოლმა, მე მეზარება როგორღაც მარტო ყოფნა. რაღაც ზარსა მცემს ეს ელვა და ჭექა, გულზედ ქვასავით რაღაც მაწევს.

—კარგი, წავიდეთ, უთხრა იანკომ, მე მაგრათ დავაბამ წყლის პირზედ ნავსა და მაშინვე გამოვბრუნდეთ.

წავიდნენ ორნი ცოლ ქმარი, და ბავშვიც თან წაიყვანეს. იანკომ მიითრია ნავი, დაამაგრა წყლის პირზედ და უნდოდა დაბრუნებულ იყო შინა, მაგრამ უცეფ მოესმათ შორიდამ ისეთი კაცის ვედრების ხმა, რომ ცოლქმარი ათრთოლდნენ შიშით და უმაწვლი მოეჭიდა ტირილსა.

—ვიღაც იხრჩობა აქა, სთქვეს ერთხმათ ცოლქმარმა. ვინ უნდა იყოს ეს საცოდავი? და ან რა რიგათ უნდა ჩვენ იმას უშველოთ?

თან და თან უფრო და უფრო ზნელდებოდა, იმათ მიუგდეს ყური; ზღვას გაექრონდა ღმუილი და ზვირთეები, როგორც შავი რაღაც რამ ადიოდნენ მაღალს მთებსავით და სკდებოდნენ იმათწინ სიბნელის უფსკრულში. ზოლოს მოესმათ კიდევ კაცის ხმა, მაგრამ ისეთი სუსტი, რომ მხოლოდ მახვილს სასმენელს შეეძლო გარჩევა იმ ხმისა. აი კიდევ ხმა, სთქვეს ორთავ, ღმერთმა ინებოს, რომ აქეთ, ჩვენკენ მაინც გამორიყოს. ვიღაც არის.

და დაუწყეს კიდევ გულდადებივით ყურება ზღვასა. იმის ზვირთები რიყავდნენ სხვა და სხვა ნავების ნამტვრევებსა; ეტყობოდა რომ იქ სადმე მახლობლათ დაღუპვილიყო ხომალდი, მაგრამ კაცი არავინ არსადა სჩა-

ნდა. იმ დროს კიდევ გამოჩნდა რაღაც თეთრათ. ყველამ სული გაკმიდა; ბოლოს იანკომ მოიბა საბელი, ერთი წვერი მისცა ცოლსა და თითონ შესტოპა წყალში. იმ დროს წყალმა გარიყა მაჩტის ნაგლეჯი და პარუსი. სჩანს, რომ კაცი, ვიღაც იყო იმ ხომალდზედ, უთოკოთ დაიღუპა, სთქვა ოხვრით იანკომ. ვილოცოთ იმისის სულისათვის, სხვა არა შეგვიძლიან რა. ძლივს დაასრულა ეს სიტყვები და შეაქცია პირი წყლის პირსა და უნდოდა გასვლა ნაპირზედ, იმ დროს უცებ რაღაცამ ზურგში წამოკრა, იანკომ შეხედა და დაინახა თეკვარი, რომელსაც მაგრად ჩაჭკროდა გაშეშებულის ხელებით მკვდარი კაცი. იანკომ სტაცა იმას მაგრათ ხელი და გაიტანა წყლის პირზე, ასწიეს და საჩქაროთ მიიტანეს ქოხში, ასხეს თბილი წყალი, დაუწყეს ქნევა, უსვეს ტანზედ ტილო და ამ სახით იმას დაუბრუნეს სიცოცხლე.

მხოლოდ მაშინ შენიშნეს იმათ, რომ უცნობი კაცი იყო დაჭრილი ორ ალაგს და მოიხმარეს სხვა და სხვა ზომა, რომ მოეჭრათ სისხლის დენა. ამ ზრუნვასა და მეცადინეობაში, განვლო მთელმა ღამემ და დილით მიეძინათ როგორც ავათმყოფს, ისე სახლის პატრონებსა.

ეს უმაგალითო იანკოს სტუმარი იყო ვენეციის მდიდარი. იმის ხომალდს დასცემოდნენ უსკოკები· რადგან ვენეციანელთ იცოდნენ, რომ უსკოკები იმათ არ დაზოგავდნენ, გამოიდეს თავსა,, როგორცკი შეეძლოთ, მაგრამ უსკოკები მოჰყვნენ ავაზაკურის ბუკების კვრასა და მაშინ ყოველის მხრიდამ მორბოდნენ იმათ საშველათ.

გაცებს გამოჰქონდათ დამალული წგნელ ქვეშ ნავები და მხრებით მიჰქონდათ. ზღვის ქალები დარბოდნენ და ეჭი-რათ ხელში ცულები, ნავები და აძლევდენ იმათ თავიანთ ქმრებსა, სდგავდენ თითო მაჩტებსა და სჭიმავდენ ჳარუ-სებსა.

იმ ოფიცერს ეგონა როგორმე თავს უშველიდა და გაექცეოდა იმათ თავის ხომალდზედ, მაგრამ უსკოკები შემოერტყნენ იმას იმგრგვლივ და მოუსპეს ყოველივე იმედი გაქცევაზედ. მაშინ იმან ჩაუშვა იაკორი და დაუწყო იმათ ჩხუბი. ომი შეიქნა სასტიკი და აღარ იყო გატი იმის ხომალდზე, მძიმეთ დაუჭრელი, მაგრამ მაინც არ უნდოდათ უსკოკებს ცოცხლათ ჩავარდოდნენ ხელში. ზოგი მუხლზედ მდგარი და ზოგი რომელსაც შეეძლო წელის დამკრა სჭრიდნენ ავაზაკთ ხელებსა, რომლითაც ისინი ჩაბღუოდენ იმათ ხომალდსა. ბოლოს იმდენი ჰქნეს უსკო-კებმა, რომ მოუკიდეს ცეცხლი იმათ ხომალდსა და შეს-ცვივდნენ თითონაც იმათ ჳალუბაზედ. ზოგნი ვენეციელ-ნი იქვე დაიხოცნენ და ზოგნი გადაცვივდნენ წყალში და იმათ რიცხვში ის აფიცარიც, რომელიც მაგრათ ხელ მოხვეული დიდმა ქარმა გააგდო იმ კუნძულზედ, სადაც სცხოვრებდა იანკოს სახლობა.

მეორეს დილას, როდესაც მარის მოესმა ავათ მყოფის კვნესის ხმა, დაეყუდა იმასა და ჰკითხა წყნარათ, თუ რა უნდა იმასა? ავათ მყოფმა თვალ დახუჭულმა ძლივს წამოსთქუა წყალიო. მარიამ საჩქაროთ მიუტანა წყალი, იმან დალია თუ არა წყალი, იმავ წამსვე მიიძინა, მაგრამ რამდენსამე ხანს უკან მოჰყუა შფოთვასა და ბოდვასა. სა-

ცოდვაი! სთქვეს გვნესით ცოლქმარმა, ვინ იცის, იქნება ამასა ჭყავდეს დედმამა, ან ცოლშვილი; ვინ იცის ეხლა როგორ დარბოდნენ და სტიროდნენ ამისთჳს,იქნება მდიდარიც იყვნენ. ეტყობა კიდეც, რომ მდიდარი კაცის შჳლი უნდა იყოს, ამისთჳს, ყელზედ ჰკიდია ოქროს ჯუარი, ხელზედ აცჳა ოქროს ბეჭედი, რაღაც ელვარის თვალით. რა სიხარულში შევლენ ამისი მახლობელნი ეს რომ ისევ ცოცხალი მიუვიდესთ, და რა ბედნიერნი ვიქნებოდით ჩუენცა, რომ ჩუენ შევიქმნეთ მიზეზი ამისის მორჩენისა და სიკუდილისაგან გადარჩენისა. ჯერ ისევ ამის ფიქრში იყვნენ ცოლ ქმარნი, და უცებ გაიგონეს იმათ თოფის ხმა. ორივ აკანკალდა და გავარდნენ გარეთ, შეეტყოთ თუ რა ამბავია. დაინახეს, რომ იმათ გაურბინა გვერდზე ორმა უსკოკმა, იმ დროს ვენეციელების ხომალდიდამ გამოვარდა ორი თოფი. უსკოკები გაქანაბნენ მიწაზედ, დაეჭირათ რა კბილებში, ამოღებული ხანჯლები, და მიძვრებოდნენ ჩუმათ ბუჩქებში. ღმერთო რას ვხედავ, დაიძახა მარიმ, ესენი უთოკოთ მოჰკვლენ ჩუენ ავათ მყოფსა! წავიდეთ მივმალოთ სადმე ის საცოდავი.

შეიჭრა საჩქაროთ იანკო ოთახში, აიღო ხელა ავათმყოფი, შეიტანა გადახურულში,და მსუბუქად მიაყარა თივა. მარიმ დამალა იმისი ტანისამოსი. შემდგომ რაოდენისამე წამის ნიადაგ მყუდროს და განმარტოებულს კუნძულზედ შეიქნა რაღაც ალიაქოთი. ხოლ ქმარი ხშირათ შედიოდა გადახურვილში დასახედავათა; რომ კარგათ არის დამალული ავათმყოფი. უცებ იმათ სახლს შემოერტყნენ ვენეციელი სალდათები. იქ მცხოვრებს ყველას იმა, რო-

დესაც დაინახეს, რომ ისინი ვენეტიელნი იყვნენ და არა უსკოკე-ნი, გავიდნენ ყველანი იმათ მისაგებებლათ, ეგონათ რომ მიიღებდნენ მადლობასა იმათის მემამულის აფიცრის უკუ-რისგდებისათჳს, მაგრამ სამი სალდათი შევარდა იანკოს სახლში, მიუშჳრეს გულში თოფის ლულები და ერთხმათ შესძახეს: შენ უთუოთ უსკოკი ხარ?

—არა, მიუგო იანკომ, ღმერთმა დამიხსნას მეცა და ჩემი შჳლებიც უსკოკებისაგან.

—მაშ არც ბინა მიგიცია უსკოკებისათჳნა?

—არა, მე არა ვარ იმათი მეგობარი, ამიტომ, რომ მე თითონ არავარ ავაზაკი.

—მაშ ნავი რათა გაქჳს?

—ნავი მაქვს მე თევზის საჭერათა.

—სტყუის ეგა, დაიძახა ერთმა იმათგანმა, ეგ თევზსკი არ იჭერს, ეგ იჭერს ჩჳჱნ ნავებსა და ჩჳჱნის ჯიბებიდამ ოქროებსა, აი როგორი თევზის მონადირეა ეგ უმაწჳლი. ვსტაცოთ ხელი და შევკრათ ეგ მაგრათ. სთქჳჱს ესე და მართლაც გათოკეს იანკო, მერე მიიხედეს კედლისაკენ და სთქჳჱს: შეხედეთ რამოდენა თოფი ჰკიდია მაგას კედელზედა, აი სისხლიც აწნევია ამ თოფსა. აი კიდევ მიწაშიაც ამოჩამს ჩჳჱნი აფიცრის ნივთებიცა. ხედავთ წყეულ უსკოკსა, ავაზაკსა, ჭყჳროდნენ რაც შეეძლოთ რე-გვენი სალდათები.

შჳლი იანკოსი განკალებდა, ყჳროდა და სტიროდა! იან-კოს უნდოდა, ცდილობდა ყოველივე აეხსნა იმათთჳს. მარი ევედრებოდა. მაგრამ საშინელს ღრიალსა, ლანძღ-ჳასა და მუქარაში არავინ არას უსმენდა იმათ. იმ დროს

შემოვარდა კიდევ ერთი სალდათიც და უთხრა: ძმანო მოდით აქ რა გაჩჳჱნოსთ! აქ ერთი ჩჳჱნი დაჭრილი კვდება. მაშინ გაცვივდნენ ისინი სარაიაში და წაითრიეს თან იანკოცა. ავათმყოფმა იმათ ღრიალზედ გაახილა თვალი, აიღო მაღლა თავი, გადახედა ამღვრეულის თვალებით ყველასა, ბოლოს ჩააცქერდა იანკოსა და შეშინებულის ხმით დაიყვირა: უსკოკი! უსკოკი! და ჩავარდა ისევ ბურანში. მაშინ სალდათების მოისხანების სიცოფე გადავიდა საზღვარს იქით; სვე იანკოსი იმ წამიდამ შეიქმნა თითქმის გადაწყვეტილი. აღარც ერთი სიტყჳა აღარ ათქმევინეს აღარც იმას და აღარც იმის ცოლსა.

სეგნაში უნდა უკრათ მაგას თავი, სეგნაში! იქ ნახამს ეგ თავის სეირსა? ჭყჳროდნენ ხმა მაღლათ სალდათნი.

ღმერთო! ჰსთქჳა გჳნესით, მარიმ, რას მოვესწარ ამასა; ნუ თუ კეთილი ვერავის უნდა უყოს გაცმა.

ძმანო! შესძახა იანკომ სალდათებსა; უმჯობესია აქვე მომკლათ მე. სადღა მიგყავართ! მე აქ ქრისტიანი მინდოდა გამომეხსნა სიკჳდილისაგან, ჩემთჳს უფრო ადჳლი ასატანია სიკჳდილი იქ, სადაც მინდოდა მექმნა კეთილი გაცისათჳს,

არა, არ შეიძლება, სეგნაში უნდა წაგიყვანოთ, იქ ბევრს შენისთანა ამხანაგებში, შეჭყჳრეს რეგვენმა სალდათებმა.

ბოლოს ჩაისვეს იანკო ხომალდში და გაასწეს ზჳრთები ზღვისა. როდესაც იანკო აღარა სჩანდა ზღჳაში, გარი დაეცა მიწსა უგონოთ; შჳლი იმისი ადგა თავზე, და დასტიროდა. ანძრევდა რაც შეეძლო, ეგონა, რომ

იმის დედას ეძინა, ბოლოს მოეგო მარი გონებასა, და გაიხედა კიდევ ზღვისკენ; ზღვა იყო დაწყნარებული; ცა მოწმენდილი, მზის შუქები მშვენივრათ აიბობდა ქვეყანასა, გაქვავებულის გულით, მოკლული მწუხარებით, ტოტმანით წავიდა შინისკენ; თუმცა სული უგუბდა, თვალები ეწოდა და მომატებულის მწუხარებისაგან ცრემლი უშრებოდა რომელსაც შევიდა ქოხში, აენთო უცებ ის შურის ძიებით გრძნობით ვენეციელზედ, იფიქრა შესულიყო და დაეხრჩო თავის ავათმყოფი, რომელსაც იმ დრომდის ის უვლიდა ისეთის დაებრივის მხრუნველობით. მაგრამ მაშინ შეხედა იმას იმისმა პატარა შვილმა და ზეციურის ალერსით ჰკითხა: რათ მიხვალ დედა სტუმართან, გინდა წყალი ასვა, განა? საწყალი, უთოვოთ სწყურიან. მარი შესდგა; იმისის გულიდამ ისმოდა მძიმე ოხვრა და კვნესა; მერე დაიწყო პირჯვარი და ცდილობდა გაექრო გულში შურისძიების ფიქრი კაცზედ, რომელიც უნებურათ შეიქმნა მიზეზი იმისის უსაზღვრო უბედურების.

რა გაეწყობა, სთქვა ბოლოს მარიმ მწუხარებით, თუმცა ჩვენ ჩვენის ქველის საქმისათვის მოვიზიდეთ თავზედ ეს საშინელი უბედურება, მაგრამ ვეცდები მოუარომე საცოდავს ავათმყოფსა, როგორც ძმასა, ეგება იანკოს სულმა ეს იგრძნოს ზღვას იქით მცირეთ მაინც და გაუადვილდეს. ოხ, როგორ უნდა გაიმეტოს ბედმა იმისთანა კეთილი, შემბრალე კაცი, როგორც ჩემი იანკო, რომელმაც დაიხსნა, მისცა ბინა როგორც ძმასა, უბედურს კაცსა. ოხ, შენ მაინც გადამირჩებოდე ჩემო პატარა ნუგეშო, უთხრა შვილსა, ნუ თუ შენც, როგორც შენს უბედურს

მამას, შენის გულ კეთილობისათჳს მიგელის იმისთანა უწყალო სვე. და დაუწყო ბოლოს ცრემლით კოცნა შჳლსა, ამ ალერსით მარის ჩაესახა გულში რაღაც გამოუთქმელი ნუგეში. შებრალება ავათმყოფისა ამ წამიდგან შეიქმნა იმისთჳს თითქმის საზრდოთ და შეუდგა ხელ ახლად თჳთ ნარნარს მზრუნველობას თავის ავათმყოფის სტუმრისას, თითქო ის იყოვო იმისი უკანასკნელი სიოცოცხლის ნუგეში.

განვლო რამოდენმანმე დღემ. მარი ეწინდებულათ დარდობდა, უმაწჳლმაც დაჰკარგა მხიარულება და ხდებოდა თან და თან. ავათმყოფი ვენეციელიკი შეიქმნებოდა ყოველ დღე უკეთ და უკეთ. როდესაც მარიმ დახედა, რომ იმას შეეძლო მოესმინა იმისი სამწუხარო ამბავი და უბედური სვე, მოუყჳა წვრილათ, თუ რა აიტანა იმ დღეებში. როდესაც დაუსრულა თავისი ამბავი, ვენეციელმა კინელამ ისევ დაჰკარგა გრძნობა და ნიჭი ლაპარაკისა. ღმერთო! ეს რა უბედურებაა, სთქჳა იმან, ჩემის გულისათჳს ეს ამბავი! უმჯობესი იყო ჩემთჳს, რომ ზღჳაში დამხრჩვალ ვიყავი; ჩემთჳს უბრალოთ დათხეული სისხლი მომწამლველ წვეთათ დაეცემა, დაუწყებს საფლავში ღრღნასა ჩემს შჳლებსა და დამიწვამს სულს საუკუნოთ. ღჳთის გულისათჳს წამიყვანეთ როგორმე მეც სეენაში! მე მძიელ მდიდარი ვარ; მე მზა ვარ მივსცე, სრულიათ ჩემი სიმდიდრე, ჩემი სასახლეები იმის გამოსახსნელათ. უმჯობესია მე შევიქმნე გლახაკათ, ვინემ უბრალოთ დასაჯონ შენი ქმარი! და მოჰყჳა კვნესას და ტირილსა. ეტყობოდა, რომ იმის ტანჯჳას არა ჰქონდა საზღვარი,

მარიკი გავარდა კარზედ, და მთრთოლვარე მთელის ტანით, იდგა ზღვის პირზედ და ამღვრეულის თვალებით იყურებოდა ზღვაში და ფიქრობდა, ეგება გამოჩნდეს ანუ ხომალდი ანუ ნავი. როდესაც დაინახავდა იმ გვარს რასმე, შორიდამ უყროდა, სტიროდა; მოაბა ჯოხზედ გრძელი ტილო და უქნევდა იმათ, და უნიშნებდა, რომ იმისკენ ექნათ იმათ პირი, მაგრამ არც ერთი იმათგანი არ გავიდა იმ კუნძულზედ, სადაც მარი იდგა. მარის უხურდა თავი, უკვნესდა გული, წარმოუდგებოდა ფიქრში შემდგომი კარტინა, ხედავდა უსკოკებსა, ვენეციის სალდათებს, მეთევზებსა სისხლით შესვრილებსა, და იმათში, უკან ხელ გაკრულს. თავ დაღუნულს, ფერმიხდილს იანკოს. ბოლოს ყველა გრძნობამ გაჰქვინა მარიამის სულში, და იდგა ის უგრძნობლათ, როგორც სტატუი. მუხლი იმისი დაღალული ფეხზე დგომით, დაეცა ძირსა და დეემინა დედის ფეხქვეშ. იმ დროს, ძრიელ შორს, გამოჩნდა რაღაც თეთრათ. ღმერთო! დაიძახა მარიმ, ეს სწორეთ ხომალდია. ის იყო სწორეთ ხომალდი და მისცურავდა მფრინველის სიჩქარით და როდესაც შენიშნა წყლის პირს კაცის სახე, მიაშურა მარისკენ. მარი უცეფ გაცოცხლდა, და სითბოს ჟრუანტელმა დაუარა ძარღვებში, რაღაც ნაირმა იმედმა გაუელვა დამწვარს გულში, დაეცა მუხლებზედ და მოჰყვა ლოცვასა ისეთს მხურვალეს, რომ ქვა უნდა ადუღებულიყო, თუ რომ ჰქონოდა გრძნობა. გრძნობა სიხარულისა და მწუხარებისა, ნუგეშინისა და უნუგეშობისა აერია ერთმანერთში, და შესძრა, გადმოაბრუნა სული მარისა. აღმოსჩნდა რომ ხომალდში ისხდნენ ავათმყოფის ნათესავნი.

მოსალოდნელი იყო, რომ ვენეციანელს ძრიელ გაეხარებოდა თავისის ნათესავების ნახვა, მაგრამ იმან ნაცვლად ალერსისა, დაინახა თუ არა ისინი, მაშინვე შესძახა: ეხლავ წამიყვანეთ სეგნაში, თჳთეული წამი ძჳრია; თუ რომ ეხლაც ვეღარა უშველეთრა უბრალოს კაცსა, იცოდეთ მე სიცოცხლე აღარ მინდა. მაშინ ისინი მისცჳვდნენ და გადაიტანეს იმავ წამს ხომალდში როგორც ავათ მყოფი ისე მარი და იმისი შჳლი, გასჭიმეს პარუსები და რამდენისამე მინუტის შემდგომ მიფრინავდნენ ზღჱაზედ, როგორც ორბები.

სეგნაში სწორეთ იმ დროს ორის ვენეციანელის კომშისიარის ანუ მსაჯულის თანა დასწრებით სჯიდნენ სიკჱდილით უსკოკებსა. იმათ დასასჯელათ საჭირო არ იყო არც გამოძიება და არცარამ საკუთარი მსჯელობა. ერთი მხოლოდ წოდება უსკოკისა საკმაო იყო იმათ სასიკჱდინო განჩინებათ. ავაზაკნი გადიოდნენ სასიკჱდინოთ გაქვავებულის სასოწარკვეთილებით. ზოგნი იმათგანი დანძლავდნენ იმ დროს ხან ვენეციელებს, ხან ავსტრიელებს და ხან თათრებს, და ზოგნი მიდიოდნენ მოღმეჭჳილის სახით, ხმა ამოუღებლათ. ბოლოს მიაწია რიგმა იანკომდინაც. დასუსტებული და სევდისაგან მოკლული. საწყალი იანკო ძლივსღა ადგამდა ფეხსა. მაგრამ როდესაც დაადგა ფეხი სასიკჱდინე ალაგზე, იმაში უცებ აღენთო ვაჟკაცობა და მაღლის მრთოლვარის ხმით დაიძახა: « ძმანო! მერწმუნეთ მე, ანუ ყოველსავე მცოდნეს ღმერთსა, რომ მე არავარ უსკოკი! ჩემი დანაშაულობა მხოლოდ იმაშია, რომ მოვარჩინე სიკჱდილსა და უვლიდი როგორც

ძმასა თქვენი მემამულე ქრისტიანსა, ვენეციანელსა. თუ მაინც არას დამიჯერებთ, მომეცით მაინც მცირედი დრო, რომ ვილოცო ჭეშმარიტი ღმერთი, რომ იმან მოგიტეოსთ თქჳენ, თქჳენი შეცდომა და უმანკოთ დანთხეული ჩემი სისხლი. ოხ, ჩემო მჴრთვასო ცოლშჳლო, გაი თქჳენი ბრალი!!! ნეტავი თუ რა მოგელისთ ჩემ შემდგომ...,.» და მოჰყჳა აქ იანკო ცხარის ცრემლით მხურვალეს ლოცჳასა, ლოცჳას, რომელმაც შესძრა და აადუღა ყოველი იქ მდგომი.

უცებ ხალხში შეიქმნა დიდი დრტვინვა. «ეს მართლათ უსკოკი არ უნდა იყოს, იძახდნენ მრავალნი. უსკოკები არაოდეს არა ლოცულობენ სიკჳდილის წინ, არც ცოლშჳლი უხსენებიათ როდისმე. უნდა მაგას მიეტეოს, უნდა განთავისუფლდეს! რიგია ხელიდამ გამოვგლიჯოთ იანკო ჟალაჩებსა! და მიიწია ხალხმა ნემეცის ჯარებისაკენ, რომელნიც სამწყებათ, ჯგუფათ იდგა მეიდანზედ და გაარღჳა აქ იქ ჯარები.

ამ გარემოებამ ვენეციის კომისარები ძრიელ დააფიქრა, ისინი საჩქაროთ წავიდნენ რჩევის საკითხავათ სეგონის გუბერნატორთან და ალიაქოთის ადგილი დაიპერა საზოგადო ვედრებამ. ყველა ერთ ხმათ ითხოვდა იანკოს პატიობას. იმ დროს უცებ გავარდა ხმა: აი გუნძულიდამ ხომალდი! მოიყვანეს დჟუზეპე! არ იქნა, მსაჯულნო, მიაშურეთ ხომალდსა, ავათმყოფი გადადებულია! ძრიელ უნდა იანკოს ნაჴვა!

კომისარებმა საწრაფოთ წაიყვანეს იანკო ხომალდზედ. გაჰყჳა იმათ თან მღჳდელი და სხჳა ურიცხჳ ხალხი. დჟუ-

ზეპპე გამოიტანეს პალუბზედ. იმის მახლობლათ იდგა იანკოს ცოლშვილი, მთრთოლვარენი და ფერმიხდილნი. მარის უძგერდა საზარლათ გულსა, იანკო აიყვანეს ხომალდზედ. როგორც დაინახა ცოლმა, მარის შემოეყარა გულსა და უგონო დაასქდა პალუბზედ. ბავშვი მოჰყუჳა უჯრიდსა: იანკო! იანკო! ჩემი მამა, გამიშვით კვლავ მამასთან! მარი და ის შეიტანეს გემის სენაკში (კაიუტაში). დასდგა საშინელი წამის ყოფა; ყოველმა სულდგმულმა გაკმინდა სული. გარემემო შეიქმნა ისეთი მდუმარება და მყუდროება, რომ კაცი გაიგონებდა ბუზის ფრთების ხმასა. რამდენიმე ათასი კაცი იდგა უსიტყოთ, უხმოთ, როგორც სამარიდამ ამოდგებულნი. იანკო მიუახლოვდა დჟუზეპპეს, მაგრამ ის იდვა იმ დროს თვალ დახუჭული მღჳდელი, რომელსაც ხელში ეჭირა სახარება და ჯჳარი, დაუყუდა იმასა და ჰკითხა: შვილო, ქრისტიანო! ერთი გაახილე თვალი და სთქვ მხოლოთ ერთი სიტყჳა: ამ კაცმა გადაგარჩინა მართლათ შენა? დჟუზეპპემ გაახილა თვალი, მაგრამ უგონოთ ატრიალებდა თვალებსა და ვერ შესძლო ვერც ერთის სიტყჳს თქმა. დჟუზეპპე! ჩასძახა კიდევ მღჳდელმა მაღალის ხმით: შენ წინა სდგას იანკო! ეს არის შენი მშველელი? თუ რომ ღმერთმა მოგაკლო შენ ნიჭი ლაპარაკისა, მაშ, მოძრაობით მაინც, ანუ კოცნითა, ან შეხედვით გვანიშნე, რომ ეს არის სწორეთ შენი მშველელი... ეს არის დაისაჯა იანკო ვითარცა ავაზაკი! რამდენისამე წუთის შემდგომ დჟუზეპპე მოეგონებასა, გაახილა თვალი, და გამოუთქმელის სიყუჳარულით გადახედა იანკოსა და ჴელით ძლივს რაღაც ანიშნა;

იანკო დაეყუდა და დყუმზეპე დაეწაფა იმას ტუჩებზედ. მაშინ მღჳდელი წარმოსდგა და ხმა მაღლა აკურთხა ჯერ მომაკჳდავი და მერე იანკო. ხალხში შეიქმნა გამოუთქმელი სიხარული. გამოიყჳანეს მარი და იმისი შჳლი, ცოლი მივარდა და მიიკრა იანკო გულში, შჳლი დაეკიდა კისერზედ. ბოლოს ისინი გაიყვანეს დღესასწაულობით. თჳთეული მოქალაქე ბედნიერებათ სთვლიდა ჰყოლოდა ისინი სტუმრათ, მაგრამ იმათი ყველასთან სავედრებელი იყო ისა, რომ ისინი დროზედ დაებრუნებინათ თავიანთ კუნძულზედ, სადაც ისინი იყვნენ დიდ ხანს ბედნიერნი, და სადაც სხვისმა ბოროტ მოქმედებამ გასაკჳრვალის შემთხვევით კინაღამ ჩააჭყარა ისინი გამოუთქმელს უბედურებაში.

შეიქმნა ამის შემდგომ ხანგრძლივი მსჯელობა სეგნის მთავრობისა და, ვენეციის კომმისრებს შუა და ბოლოს ამ უკანასკნელთა შეჰკრიბეს მრავალი ხალხი და იმათ შორის რამდენიმე უსკოკიცა და გამოუცხადეს იმათ, რომ შემდგომი გადაწყვეტილება, «სასიკჳდილო სასჯელი არის დიდი უბედურება ქჳეყანაზედ; მართალია ჩჳენი სჯული გვიბრძანებს მოკვლევასა, ვითარცა მხეცისას იმ გვარ კაცთა, რომელნიც თითონ ეკიდებოდნენ სხჳას ვითარცა მხეცნი; მაგრამ თჳთ მსაჯულიც ემსგავსება სასტიკსა მხეცსა, თუ რომ დაივიწყებს კაცი, რომელსაც იმან გადუწყვიტა სიკჳდილი, არის იმის ძმა. ხოლო დასჯა უბრალო კაცისა ნიშნავს შთავარდნას ზეციურს სამსჯავროს ქჳეშ. დღეს ჩჳენ მრიელ ახლო ვიყავით ამ გვარს საშინელს საქმეზედ. უსკოკნო! იქნება თქჳენშიაც ერი-

ონ რამდენიმე, რომელნიც მართლათ ისე დანაშაულნი არ იყვნენ, როგორც კაცობრივს მართლმსაჯულების ეს ჩვენება. ხოლო ისინი, ვინც მართლათ დამნაშავე არიან თქჳენში, მიგვინდვია ღჳთის მსაჯულისათჳს. ადამისაგან და შთამოებისა ღჳთაებრივის მაცხოვრის და სისხლსაებრ ძმანო მოგვიტევებია თქჳენთჳს დანაშაულობა და გლოცავთ მყუდრო საცხოვრებლათ და პატიოსან შრომაზედ. ვითარცა ძენი ერთის სახლობისა, ვილოცოთ, რომ ღმერთმან მოუვლინოს დამნაშავეთა ძალა და მხნეობა, რომ ამიერიდგან თავისის პატიოსნურის ცხოვრებით გაირეცხონ იმათ ის ჩირქიანი სისხლი, რომლითაც ესენი აქამომდე იყვნენ შესვრილნი.» უსკოკები დაეცნენ მიწაზედ. ხალხი ტირილით ქვითქვითობდა. ყოველს ეკკლესიაში შეიქნა დღესასწაულების ზარის რეკა. შუადღის მყუდრო ხმა ზარებისა შეერთდა ხმას მრავლის ხალხისას, რომელიც ერთხმად აღავლენდნენ ღაღადებასა ცისაკენ მიტევებასა და სიყჳარულზედ.

მეორეს დღეს სამი ადამიანი იდგა ხომალდის პალუბაზედ და მისცურავდა ტრაუს კუნძულისაკენ. როდესაც იმათ დაინახეს კუნძული, თვალი იმათი ელავდა იმ აუწერელის სულითადის მღელვარებით, რომელიც აღუდგება ხოლმე ათას ნაირის სატკბო საგრძნობლისაგან სამშობლო სართულის დანახვისა. აი იმათ გაარჩიეს წყლის კიდე. ესმისთ ნაცნობი ტყის ხმა; ხომალდი გატრიალდა და მარჯჳენა გვერდით მიადგა კუნცხსა. იანკო, მარი და იმათი შჳლი გადახტნენ საჩქაროთ ხმელეთზედ, დაკარდნენ მიწაზედ და დაუწყეს იმათ კოცნა. ბავშვი დარბოდა

უკრავდა ტაშსა, და ჭკრეფდა რაც ხელში მოხვდებოდა დედ მამას, რომ დროზედ შესულიყვნენ ოთახში, რომელიც იმ დროს ელოდათ იმათ მოუთმენელათ და რომლისაც კარებებიც და ფანჯრებიც იყვნენ სრულებით ღია, ეზოში დარბოდნენ ახლათ გამოჩეკილი სხჳა და სხჳა მფრინველი; ბანზედ იჯდა მამალი და ჭყიოდა; ერდოს ქვეშ ჭიკჭიკებდა მერცხალი.

განვლო ამის შემდგომ ერთმა წელიწადმა. ერთს დილაზედ იანკო იჯდა ურემზედ და მიდიოდა მინდორში ბურის დასათესათ. თან უჯდა თავის პატარა შჳლი, და მუხლზედ ედო თესლით სავსე პარკი. უცეფ იმათ გადაუღობა გზა უცნობმა კაცმა.

—გამარჯობა იანკო! უთხრა იმან, და უცხო კაცის ხმაში ისმოდა საკუთარი ძმური და მეგობრული მოკითხჳა, თითქმის ხმა უთრთოდა იმასა.

—გაგიმარჯოს, ძმაო! მიუგო იანკომ.

—მე შენთან სათხოვარი რამე მაქჳს იანკო, განაგრძო უცნობმა; ეს არის მე ეხლა გამოვედი ზღჳდამ ოქჳენ კუნძულზედ და მინდა მეც აქ დავესახლო, და ამისთჳს გთხოვ რჩევა მომცე მე ამაზე.

ძალიან კარგი იქნება, უთხრა იანკომ. აქ სხჳები ბევრი დასახლდნენ ამ მოკლეს დროში, ადგილი აქ ძრიელ მშჳენიერია, მიწა რამდენიც გინდა, ჭაერს ქება აღარ უნდა. დაესახლე შენცა ძმაო, ჩჳენ ყველანი აქა ისე ვსცხოვრებთ, როგორც ძმანი. ჩჳენ ყველანი შეგეწევით სახლის დადგმაზედაც და მუშაობაშიაც. ახლა მე არა მცალიან, აი მიდი აგერ ჩემს სახლში, იქ ჩემი ცოლი გაჭმევს მანამ

მე მოვიდოდე და მეც მალე დავბრუნდები და მაშინ ყვე-ლაფერი მოვილაპარაკოთ.

მაშინ უცნობი მივარდა, მოეხვა იმას, მიიკრა გულში, და ცრემლით სავსე თვალებით უთხრა: მგონია ვერ მიცან ჩემო იანკო, ჩემო კეთილის მოქმედო, ჩემო მხსნელო? მე დჟუზეპპე ვარ.

როგორ თუ დჟუზეპპე? ნუთუ შენ ის ვენეციანელი დაჭრილი ავიცარი ხარ? შენ ისევ ცოცხალი ხარ? ამას რას ვხედამ, რას მოვესწარ? აკი შენ მდებიარე იყავ, ენასაც ვეღარა ხმარობდი. ღმერთო, რასა ვხედავ ამას! მე შენ სრულებით ცოცხალი აღარ მეგონე. მადლობა ღმერ-თსა, რომ ცოცხალსა გხედავ!.. ღმერთია მოწამე, რომ ეს დიდი სასიხარულო დღეა ჩემთჳს!... ნეტავი იცოდე რა რიგათ იამება ეს ამბავი ჩემს ცოლსა და შჳლსა, რომე-ლნიც შენ აგათმყოფს გივლიდნენ ოდესმე, როგორც ძმა-სა. ახა უნდა გავბრუნდეთ უკან, ვიღასა აქჳს დღეს თე-სვის თავი!... თესვას ყოველთჳს მოესწრობა და ამ გვარი ბედნიერი დღეები კაცს ერთხელ შეხვდება სიცოცხლეში! ნეტავი იცოდე დჟუზეპპე, როცა მოგიგონებდით ხოლმე შენა მე და ჩემი ცოლი, დაჭრილსა და მომაკჳდავსა, რა-მდენს ვიტირებდით ხოლმე!..

შეიყვანა რა იანკომ თავის სახლში დჟუზეპპე კარებიდამვე შესძახა ცოლსა: აი ჩჳენი დჟუზეპპე. შენ უნდა ეხლავ ხელ ახლა გაასხურო ჯეჩი, და რაც იცოდე კარგი რამ გამოაცხო, შესწჳა და მე ეს არის მივდივარ რომ დავპატიჟო ჩემი მეზობლები, ლხინი უნდა გადავიხადოთ. ვინემ დაბრუნდებოდა იანკო და სტუმრებს მოიყვანდა,

რა სთქჳჱს და რა იგრძნეს დეუზენჳემ და მარიმ, იმის აღწერას საჭიროთ აღარა ვრაცხ. იმას მიხჳდება ყველა მკითხველი.

გ. დიდებულიძე.

ვილიამ შექსპირი.

(უძღვნი ჩემს დას).

პირველი თავი.

წარსულს **1864** წელს, აპრილის **23**-ს მთელი განათლებული ქვეყანა შეერთდა ერთად, რომ ეუქმათ სამასი წლოვანი იუბილეი ვილიამ შექსპირისა.—მთელმა განათლებულმა ხალხებმა მისცეს ხარკი თავის დიდ პოეტს: უქმობის გარდა გამოვიდა ურიცხვი თხზულებაები იმაზე, იმის დიდებაზე და იმის საზოგადო კაცობრიულ გენიოსობაზე.— მეც მსურს ვსთქუა რამოდენიმე სიტყუა შექსპირზე;— ჩვენც უნდა გავიხსენოთ იმისი პოეზია, რომელიც ახლო არის ყველა კაცის გულზე და ჭკუაზე, რადგან ის არის საზოგადო კაცობრიული, ჩუენთჳსაც მოვა ის დრო, როდესაც საშუალ განათლებულთ ხალხებისა გავრცელდება კითხვა და ჭსწავლა. —ეს სწავლა არის ძლიერ სასარგებლო იმისთჳს რომ იმისი პოეზია გვაცნობებს ჩვენ მთელი კაცობრიობის ცხოვრებას.—ყველა პოეტები ხატვენ საზოგადოების უწყებულ მდგომარეობას, იყვნენ გზის მაჩვენებელნი

და გამომთქმელნი იდეის, ცხოვრების და სურვილის, რომელნიც აკეთებდნენ მათ საზოგადოებას, მაგრამ ესენი იყვნენ პოეტები და თვითქმის დიდებიც, როგორც ბ ა ი რ ო ნ ი, შ ი ლ ლ ე რ ი და სხ.... შექსპირი კი არის გენიოსი.—აჲ რაშია იგავი იმის სიმაღლისა.—შექსპირის გენიოსობა არის ყველას გარე შემცველი, იმისთჳს არ არის უსაზღვრო თავის გამოთქმაში.—შექსპირის პოეზია არის უმაღლესი სურათი კაცობრიობისა, თავის გულის თქმით და შინაგანი ფსიხიური ცხოვრებით.—

ვილიამ შექსპირი დაიბადა ანგლიაში **1564** წ. **23**-ს აპრილს სტრატფორდში ავონზედ; მოკუდა **1616** წ. მე-**52** წელიწადში.—შექსპირის კერძოობითი ცხოვრებაზე ჩუენ ცოტა ვიცით.—ის დაიბადა სტრატფორდში, როგორც ვსთქვი, იყო შჳლი მატყლის მყიდველისა, ვაჭრისა, სხვანი ამბობენ ის იყო ხარაზის შჳლი.—მე-**14** წლის ის გამოიყვანეს სხოლიდგან, რადგან მამას ეჭირვებოდა თანა შემწე ვაჭრობაში.—**19** წლისამ შეირთო ცოლი, რომელიც იყო ექვსის წლით იმაზე დიდი; მამა იმისი დაიქცა და უეცრათ დარჩნენ სიღარიბეში, ასე რომ ვილიამი იძულებული იყო დაეტოვებინა თავის სამშობლო ქალაქი.—**1589** წ. **25** წლის შექსპირი მოვიდა ლონდონში ბედნიერების საძებნელათ; მაგრამ გენიოსებსაც კი ბედნიერება არ ხვდებათ უცებ.—ის იყო იძულებული სიღარიბის გამო ედარაჯნა ცხენები თეატრის მისავალში; მერე ის შეიქმნა მისი იმპერატორებითი დიდებულების გარალევა ელისაბედის მოკამედიეთ.—აჲ აქ არის თავი მისი დრამიური საქმიონობისა.—შექსპირი სცხოვრებდა

და სწერდა თჳთ უბრწყინვალეს ანგლიისთჳს ეპოქაში, კარალევა ელისაბედის დროსა.—ელისაბედამდე სცენა, თეატრი, იმყოფებოდა საბრალო მდგომარეობაში, ამისთჳს რომ სარწმუნოებითი ფანატიზია სასულიეროებებისა ჰსთვლიდა იმათ ცოდვიანის მოკლათ, მაგრამ საზოგადოების მოთხოვნილებამ ჰსძლია სასულიერობაების უზდელობას და თჳთ კაროლის უფლებამ იწყო მფარველობა სცენიურ მოქმედებაზე.—რასაკჳრველია ჯერ თეატრი განხორციერდა კარალევას სასახლეში და მსახურებდა იმას თავის შესაქცევათ.—შემდგომ მართებლობამ ნება დართო კერძოობითი თეატრის გაღებისა—პატრონათ ამ კერძოობითი თეატრისა იყო სხვათა შორის შექსპირიც.—ამ თეატრის გლობუსის სცენაზე გამოცხადდნენ ყველა შესანიშნავნი იმისი ტრაღედიები, რომლებიც წარმოდგენილნი იყვნენ იმ დროის შესანიშნავი აკტიორის რ ი ჩ ა რ დ ბ უ რ ბ ე ჯ ი ს ა გ ა ნ.—ზოგი მწერლები ამბობენ, რომ შექსპირი იყო კარგი აკტიორი; მაგრამ ვიცით რომ ის გამოჩნდებოდა მეორე ხარისხოვან როლებში; მაგალითი: «გ ა მ ლ ე ტ შ ი» იმან ითამაშა გამლეტის მამის აჩრდილი.—ალბათ ეს თეატრები იყვნენ შეძლებულათ და ჰქონდათ კარგი შემოსავლები, ამისთჳს რომ შექსპირი მერე წავიდა სამშობლოში, იყიდა ადგილი, სადაც დაიბადა და შეიქმნა მიწის მეპატრონე.—ამ თეატრების წარმატებას ეხმარებოდა კარალევა ელისაბედი, რომელიც ნიადაგ დადიოდა და მფარველობდა იმათ.—აჲ რისთჳს, იმის სამადლობლად, შექსპირი თავის ტრაღედიაში «ჰ ე ნ რ ი ხ მ ე რ ვ ე» გამოაყვანინებს კაროლის ქალს მატარა ელი-

სახელს სცენაზე და ათქმევინებს მის გარე-შემომხვეულებს: «ამ ყმაწჳლში იმყოფება მთელი მომავალი ანგლიისა» და კეთილშობილობა პოეტისა.— ამ მოწყობილებაში შექსპირს გენიოსობას შეეძლო გაშლა, დაბრკოლება იმას არა ჰქონდა და საშუალობა ჰქონდა საკმაო. — საშუალებად მე ვრაცხამ ნიჭიერ საშუალებასებს, როგორც მებუარებს, წერილებს, ისტორიებს ტრაღედიისას, რომლებმაც განანათლეს სრულიერად იმისი გენიოსობა.— შექსპირმა დასწერა **30**—ზე მეტი ტრაღედიები, განსაკუთრებით ანგლიის ისტორიიდამ: კ ო რ ო ლ ი ი ვ ა ნ ე, რ ი ჩ ა რ დ ი. მეორე, ჰენრიხ მეოთხე, ჰენრიხ მეექვსე, რიჩარდ მესამე, და ჰენრიხ მერვე.— ამ დრამურ ხრონიკებში იხატებოდა მთელი თემური ცხოვრება ანგლიისა; «ტიმონ ათინელში» ცხოვრება ძველი საბერძნეთისა, «კორეოლანში» იულიი ცეზარში,» ანტონინში და კლეოპატრაში — ცხოვრება ძველი რომაელებისა და ასე ეს დრამები ხატვენ ცნობილ თემობას ყოველთ წარმომდგენელთ სახეში.— «გამლეთში, კაროლ ლირში, მაკბეტში, რომეო და ჯულიეტაში, ოტელოში, ვენეციელ ვაჭარში» ჩუჱნ ვხედავთ კაცობრიობას და მის გულის თქმას და რადგან ეს ტრაღედიები ახლოს არიან ჩუჱნზე თავის საზოგადო კაცობრიობის მნიშვნელობითა ჩუჱნ შაუდგეთ მას.—

2 თავი.

ამ ჩემს აღწერაში შექსპირზე არ შევეხები არც ერთს ისტორიულ გამოძიებას მის ტრაღედიის პირებისასა, მე მხოლოდ მსურს თქუჱნი გაცნობა «კაროლ ლირთან»

«რომეო და დჟულიეტასთან» «მაკბეტთან» ოტელოსთან, ვენეციელ ებრაელთან და ბოლოს გამლეტთან.—გავამგვლევ სრულად ამ პირებს ხასიათთ გამოცხადებასა; გაჩვენებთ მათი გულის თქმის გაშლასა და ბოლოს როგორი იდეიები შეუშვა შექსპირმა თავის ტრაღედიებში.—ამ თავში განვიხილოთ ტრაღედია «კაროლი ლირი» შეუდგეთ მათ.—

გარდავეტაროთ ერთად, ჩემო მკითხველო, სასტიკ ძველ ბრიტანიაში, სადაც მეფობს კაროლი ლირი.—ის ოთხმოცის წლის მეტია, მაგრამ კიდევ არის: ძლიერი, მხნე და შეძლებული. ბუნებით კაროლ ლირი არის სრული სიყვარულითა, მართალ მსაჯულებითა და სიბრძნითა, მაგრამ ამ თჳსებაებს დაბნელებულს მისი სიამაყითა, დავიწყებულს ნიადაგი ბედითა, გონებრიობითა, შეუძლიან მხოლოთ გამოცხადდნენ გაჭირებაში და უბედურობაში, რომლებიც იმორჩილებენ მათ.—არც აქვს საზღვრები ლირის ძალასა და ბედნიერებასა, ის თჳთქმის ღმერთია თავის ქვეშევრდომებისთჳს, იმის სახლი სჳვავს ქალებითა, ლამაზებითა, რომელთაგან ორი გათხოვილია და მესამე თხოვდება.—ამისთანა პირობაებში მოხუცი კოროლი გრძნობს სრულს განსვენების საჭიროებასა.—ის არი დაღალული მართველის საქმიანობითა; ის არი დაღალული მეჯლიშებითა და მონებრიობითა.—ასე შექსპირის ტრაღედია იხსნება სამეფო სასახლის ზალაში, სადაც თჳთონ კაროლი ლირი გჳრგჳნში და ხელში სკიპტრით ამცხადებს თავის სამეფოს გაყოფას სამ ნაწილად.—უმჯობესი და უდიდესი ნაწილი შეხვდება იმის ქალთაგანს,

რომელსაც უფრო უყვარს კოროლი; თვითოეულმა მათგა-ნმა უნდა გამოთქვან თავის სიყვარული ლირის-კარის და სამეფოს ხარისხოვან კაცებთან.—

კოროლმა ლირმა გაატარა მთელი თავისი ცხოვრება დიდის დიდებით და ამისთჳს იმას ჰსურს იმის დიდივე დიდებით გათავება.—ორი ქალები «გონერილია» და «რეგანა» პირ მოფერებითის სიტყვებით უფენენ თავის საყვარელს კოროლსა.—მერე ლირი უბრუნდება თავის მესამე ქალს კორდელიას: «აბა ჩემო შვილო, რას იტყჳ შენ, რომ გიმსახურო უმჯობესი ნაწილი დებზე.» მორცხვი, სრული თავის სიყვარულითა და მორჩილებითა კორდელია ვერ პოულობს უხვ ფრაზებს და უპასუხებს: «არაფერს, ჴელმწიფეო.»—არაფერს? კითხავს ლირი.—ეს სწორი და პატიოსანი ქალი, მორცხვი ნატურა ვერ პოულობს რა თავის თავში უხვ ფრაზებს, უგებს პასუხათ: «მიყვარხარ ისე, როგორც მეუბნება ჩემი ვალი.»—მოხუცი კოროლი გახელებული ესრეთი სისწორით, უწყეას უკედრებას თავის საყვარელს შვილს, ართმევს სამკვიდრებელს იმ ქალს, რომელიც ამტელ ხანს იყო მჴრფას მის მოხუცებულობის სვეტად.—

კორდელია არის დამდაბლებული და შერცხვენილი თავის საქრმოებისაგან, რომელთაგან რჩება იმის სარწმუნოთ საფრანგეთის კოროლი და აძლევს თავის ჴელს და გულსა.—კორდელის სამკვიდრებელი გაიყო ორ დებს შუა, გჳრგჳნი მისცეს სიძეებს, კორდელია არის გაგდებული მამის უკურთხათ. ლერცოლები და ვეზირები იმ-ლებიან, სჯიან რა კოროლის მოქცევასა უნცროს ქალ-

თან.—შეეძლო ლირს სხვების მოქცევა? ლირი არი. «კო-
როლი თავიდან ფეჴებამდე».—ლირის წინაშე ყველანი
ართოდენ, შეეძლო სხვებ მოქცევა? კაცი დაყენებული მა-
ღლა იმის გარეშემომხვეველს საზოგადოებაზე, ივიწყებს
ყოველთჳს იმის გარეშემომხვეველ ტანჯულებას და თვი-
თქმის კეთილ გულობასა, ამისათჳს, რომ დაყენებულია
ყველაზე და მთელს კაცობრიობაზე მაღლა, და ამიტომ
მას ივიწყებს: — ლირი სრულებით არ არი ბოროტი, რო-
გორც უნახამთ მერე მწინამდეგ ამისა, შეერილი ერთად —
სიყუარული, კეთილ გულობა, და ყველა ზნეობითნი
ღირსებანი; მარამ იმათ ჯერ სძინავთ — დაძინებულნი
არიან გარეშემოხვეველნი შონებისგან; როგორ შეუძლი-
ანთ ამ გრძნობებს გამოცხადება კაცში, თუ არ არის
მას ზედ მოწოდებულობა და თჳთ კაცი არა გრძნობს
საჭიროებას მათში გარეშემომხვეველის საზოგადოების
გავლენის გამო. — ლირი, რომელიც სცხოვრებდა გამოჩი-
ნებულად და მეფურად და მძლავრებ, უნდოდა გაებედა
უარჴყოფა იმის ბრძანებისა და უცებ გარდელიას არ ისუ-
რვა გამოეთქუა უხვათ თავის სიყვარულისა კოროლის
წინაშე.—

ოხ! ლირი გაშმაგებული არის, სურვილის აუსრულე-
ბლობისათჳს და ამისთჳს დესპოტურ გრძნობის სნეუ-
ლობაში ართმევს კორდელიას სამკვიდრებელს და აგდებს
სახლიდამ.—ასე ათავებს ლირი თავის კაროლიურს ბედსა.
თჳთონ თავის ხვიტით მიდის თავის უფროს ქალთან—
გენერილია ალბანელთან. — მე უნდა ვსთქუა, გენერილია,
რომელმაც ისე უხვად დაუფინა თავის სიყუარული ლირსა,

ეხლა მძიმდება ლირითა; იმას ის აღარ უყუარს, იმას ჰს-ძულს იმის სვიტა, რომლის ნახევარ თითონ ითხოვს და ჩამოგიდებულ პირველ შემთხვევაზე ბედავს თავის კეთილ მოქმედ-მამისთჳს შეუპოვრათ და ხაშმიანი სიტყვებით გაწყრომასა.—ლირი ხედავს სამაგელობას და სიმდაბლეს თავის ქალისას.—დახედეთ სადამდისინ შედის რისხვა დამდაბლებულის კოროლისა:

«წყეული იყოს! მრავალ სულებო!
«შეკაზმეთ ცხენი! უწოდეთ მონათ!
«წყეული იყოს შთამომავლობა!
«ჩუენა გვყავს კიდევ ერთი სხუა შვილი!
«კეთილ ღვთაებავ! ისმინე ჩემი!
«თუ ამისგან არს რიგი შვილობის,
«გადასწყვიტე თქუენ გამოცვლა იმის!»

ლირის წყრომა მიდის უკანასკნელ საზღვრამდი გაცო-ბრიობის წყრომისა.—მთელ თავის სიცოცხლეში კაროლ-ლირს პირველჯერ ჭხვდება გამოცხადებული შეურაცხჭყო-ფობა, ისიც ვისგან? თავის შვილისგან, რომელსაც მისცა სამკჳდრებელი და უმღურესი სამეუფო თჳსი. ლირი სა-შინელი არის თავის რისხვაში, შემობრიული გული მისი საშინელად არის მოწყლული ამ ბავშური უბედურებითა. ლირი ტოვებს წყევითგენერილიას და მიდის მეორე ქა-ლთან რეგან კორნეალისთან, მაგრამ აქაც უსიამოვნო სუ-რათი ხვდება ლირსა.—რეგანა—მისი მეორე ქალი კიდევ უფრო ბოროტი და უმადური არის პირველზე.—ის პირ და პირ უარს ჭყოფს თავის მამას და აგდებს უფროს დასთან.—ოხ! ღმერთო ჩემო, გული სქდება საშინელე-

ზისაგან, მიხედამდა რა ლირის მდგომარეობას ბრიტა-ნიის მფლობელისას, რომლის ბრძანება იყო სჯათ და უეცრათ ართმევენ ამისთანა კაცს ღამე გასათევ ადგილს ანუ ბინასა? გინა მკჳდრი თავის ქალი. საშინელი სცენა არის! ლირი არის ერთი ქჳშყანაზე, სუყოველიფერი და-იღუპა მისთჳს.—სასტიკ ღამეში ის სტოვებს რეგანის დარბაზს, ჭიშკარი დარბაზისა იკეტება შეურაცყოფილი მშობლისთჳს. სად უნდა წავიდეს ისა ქალებიდგან? ამ ორმა გველებმა გამოაგდეს ისა. ლირი სავსეა ტანჯულე-ბითა; ჭკუა აქჳს აღელვებული უკაცობრივის იმის ტან-ჯულებითა. სად წავიდეს? და აჰა ლირი თავის მასხარათი, რომელიც მხოლოდ ერთი არ შორდება იმას იმყოფება მინდოში, ნიაღვარ ქვეშ. ლირს ამოდის თავის შეურაცხ-ყოფილი სულის სიღრმიდან საყვარელი სიტყვები.»

«იჭუშე ქარო! და მერე მწყევლად!
ოხ ელვარებავ წინათ მაცნობო,
მძიმე ისრისა ქუხილისასა
და მუხებისა შემუსვრელებო?
დამეცით ჰსწორეთ ჭაღარა თავზედ.
ქუხილო ცისავ! ყოვლის შემკრთებო
დააქციე სულ მთელი ბუნება,
და მიმოფანტე ქარით ჰაერში,
თესლი შობილი უმადურ ხალხში!

იტყჳს რა, და გამოსთქჳამს მთელ თავის წყევლას მის ხელში დაგუბებულს, ლირი გამოცხადება ბევრად მაღალი ვინემ იყო თავის სამკჳდრო ტახტზე საშუალ მის ბრ-თოლვარე მონებში ანუ ქვეშევრდომებში.

დახედეთ იმას როგორ სტირს საწყლებისთჳს და ამბობს: ვინ დაგიჭირავსთ თქუენ საწყლებო, როგორც ცოტას ვფიქრობდი იმაზე მე? ის სტირის თავის უბედურს კორდელიას; ის მზათ არის დაეცეს თავის ქალის წინ და მოდრიკოს დაჭაღროსანებული თავი. ჩუენ წინ აღარ არი ის აჩქარებული მოხუცი, რომელიც დამთვრალი თავის თავის მეუფებითა ეცემოდა ლახვრითა თავის სარწმუნოებასა; აღარ არის ის მამა, რომელიც უარ ჰყოფდა გამოსათხოვარ კორდელიის ალერს. ტანჯულ გაროლში ვხედავთ ჩუენ კაცსა კაცობრიულ გვემებაებით, სრულს, ზნეობრივ ძრიელ იმოქმედებს კოროლის ორგანიზმზედ. ის აკლდება ჭკუასა, მაგრამ ჭკუას სიტყვებშიაც ის ხატავს ყოველს კაცობრიულ გვემებაებს თავის პატიოსან ბუნებაში, რომელნიც იყვნენ იმასში დახშული გარე შემომხვეველი ცხოვრებითა. კაცი ჰკრთება, საშინელებაში, როცა მოიგონებ კოროლისას: უნუგეშო მინდორში, უუკლოს, მის მაღლა სიმღერას და ხედავ მის დაჭაღროსანებულს თავის ყვავილებით მოკაზმულს. ამისთანა საშინელ მდგომარეობაში იყო კოროლი ლირი, როდესაც მდევნულება, მისი საყვარელი კორდელიისამ იპოვეს ისა. კორდელიამ თავის ქმარს ჰსთხოვა (საფრანგეთის კოროლს) რომ გამოუცხადოს დებს ომი მამის შეურაცხყოფლობისათჳსა, ამისთჳს ის თითონ წავიდა ჯარითა დებთან ომის დასაწყებლათ. ლირი მოიყუანს კორდელიასთან კარავში, სარწმუნო მისი ქალი უზის ფეხთით, უგრძნობლივ მწოლარე მამასა უცდის და დაკჳრვებით დაჩერებია თავის საყვარელს მამასა და კითხავს ექიმსა; მი-

თხარი როგორ არის მეფე? ექიმი. ჯერ არ გაუღვძნია.

კორდელი, «ოჰ ცანო კეთილნო, მოეც კურნება,
მძიმე წყლულობას მამი ჩემისას.
მიეც მას ძალა და დაიფარე,
თავის შვილებით შეწუხებისგან.

ღრმა ძილი ლირისა თავდება, ის იღვძებს. კარდელია ჰკრთის, ღონობს, მუნჯდება და ბოლოს ჰსწყვეტს გამოთქმას ლირთან: «როგორ გრძნობთ დღეს თქჳენ თავსა? ლირი ვერ სცნობს თავის კარდელიას, ის იხედება გარეშემო გაკვირვებით და ამბობს: «სად ვარ? მე მეჩჳენება ეს ჩემი ქალი კარდელია არის?» კორდელია უპასუხებს: «მე ვარ, მე!» ლირი იჩოქებს, კოცნის თავის კორდელიას და ითხოვს შენდობას უჭკუო მოქცევისათჳს, იმას უყჳარს კორდელია, იმან არ იცის როგორ დაფაროს თავის მოქმედობა იმაზე და ამბობს მხოლოდ: «ნუ მარცხვენთ მე». მოხუცი მოდის გონებაზედ, იმას გარს ეხვევიან სარწმუნო მსახურები.—იმის თავით ჰსტირს იმისი უნცროსი ქალი ანუ მგზავსი ზეციური ანგელოზი, ლირი ამ წუთში, რომლებიც იმან გადმოიტანა. ის ბედნიერია თავის კორდელიათი, მაგრამ დიდხან არ არის მისთჳნ ბედნიერება. კორდელიას ჯარი აგებს ომს და ლირი კორდელიათ ხვდება მტრებს ტყვედ. იმათ სმენ საპყრობილეში. ლირი არა სწუხს, არა სტირის, «ის ბედნიერი არის მისთჳნ, რომ იქნება თავის კორდელიასთან. მაგრამ ეს შვლი, უკანასკნელი იმედი ამოდენათ დატანჯული ლირის, ერთმევა იმას მხედართ მთავრის ბძანებით. კორდელია დარჩეს. აქ აღარ მაქჳს მე სიტყვები, ჩემი ხელი

არ არი ღირსი შეეხოს იმ სცენას ტრაღედიებისას, სადაც კაროლი ლირი შემორბის და თავის კორდელიის გვამი მირქმული აქვს. ამას არ ჰსჯერა რომა ის მისი საყუარული შჳლი არის მკუდარი. ის დასცქერის იმას და უყურებს თუ სცემს მაჯა, კოცნის იმასა, რწყავს მის გვამს თავის ცრემლითა და ყრის ადუღებულ მწუხარე გულიდამ ამ ტრაღიკულს სიტყვებს:

დახრჩობილია ეს ჩემი შჳლი,
არა, აღარ აქუს მას სიცოცხლე!
რისთჳსა სცხოვრობს ძაღლი ან ცხენი,
შენში რომ არ არს სულის თქმა ეხლა.
შენ აღარ მოხვალ არა ოდეს,
არ მობრუნდები, შენ აწ ჩუენთანა
არაოდეს, არაოდეს!!!

ფერმკრთალი პირი მოხუცისა იხურება; სულთქმა თავდება, სიკუდილი ახლოვდება, მოხუცი ეცემა კორდელიას გვამზე და კუდება. ან რათ უნდა ეხლა იმას სიცოცხლე უკორდელოთ? ლირი ესრეთის გამოცხადებით დარჩა არა უსამართლო კოროლათ, არამედ საუკუნე მოწამედ კაცათ. ასე მაღლა წარმოგვიდგინა ჩუენ შექსპირმა კაცი, რომელსაც დავიწყებული ჰქონდა ყოველი გრძნობაები და უნდოდა მხოლოდ მიზეზის მიცემა, რომ გამოცხადებულ იყვნენ ამ ნაირი შეურაცხმყოფელი ძალითა, როგორიც ჩუენ გნახეთ. ესრეთი არის ბუნება კაცობრიობისა; ჩუენ გვაბნელებს მეუფება და ჩუენ გვავიწყდება სჯულიერი სიმართლე კაცობრიბისა, რომელსაც ვთელავთ ფეხით არა შემხედველი იმათი ტკივილისა და ტანჯულებისა და მხო-

ლოდ მაშინ ჩჳენ, როგორც ლირი, პატივს ვსცემთ და მივიღებთ სჯულიერად, როდესაც სიცოცხლე შეგვამთხვევს მზგავსვე. მე წარმოუდგინე ამ თავში მკითხველებს რამოდენათაც შემეძლო, ხასიათი ლირისა. მე სრულებით არ მაქჳს განზრახვა გავაცნოთ სრულად შექსპირი და იმისი ტრაღედიები. მე კმაყოფილი ვიქნები, თუ ამ მქრთალის აღწერით განვაღჳძებ ვისმეში სურვილს შექსპირის ახლოდ გაცნობისას. მომავალ თავში ჩჳენ გარდავსახლდებით ტლანქი ბრიტანიიდამ იტალიაში, კეთილს სუნოვანს ჴაერში, და თავის ლურჯი წმიდა წყლიან, ქვეყანაში, სადა იზდება მურტი და დაფნი, სადა ყვავის ლიმონის წალკოტი, როგორც ამბობს გეთე. აქ ჩჳენ გავშინჯამთ უბედურს ანთებულს სიყჳარულს «რომეო და ჯულიეტასი. შემდეგ გადავალთ კირის კუნძულზედ სადაც დეზდემონა იღუპება ეჭვიანობისაგან ოტელოზედ. შემდეგ გავიხილოთ სულიერი ვნება პატივის მოყვარებისა და სხვაობისა რომელიც გამოცხადდება მაკბეტში; შემდეგ გადავიდეთ ძჳრთან ვენეციელურთან, განვიხილოთ მისი ხასიათი და შეხედულობა გარეშე მომხვეველ ქრისტიანებთან. ბოლოს შევუდგებით დანიაში, სადაც უმაწჳლი დანიის პრინცი ჰამლეტს სურს შური უძიოს მამას სიკჳდილზედ; განვიხილოთ სისუსტე ნების კაცში შესაფარდებლათ ჰამლეტის ხასიათთან. ეს არის ჩემი განძრახჳა.

(შემდეგ ნომერში იქნება განგრძელება.)

ნიკოლოზ არღუთაშვილი მხარგრძელი.

1864 წ. ოდესსა.

სია 1865 წლის ცისკარზედ კელას მომწერთა:

ტფილისში.

88. თ. ვახტანგ ორბელიანი.

ელისაბედ ხიზანოვისა.

90. იოსებ მამაცოვი.

თ. იოსებ ციციანოვი.

გრუზ. პოლკის ბიბლიოტეკა.

მიხეილ არარატსკი.

თ. ივანე მუხრანსკი.

ნაურში.

თ. მიხეილ ერისთავი.

შატოიში.

თ. ნიკოლაოზ ერისთავი.

სურამში.

გრიგოლ ორჯონიკიძე.

გროზნაში.

თ. ალექსანდრე თუმანოვი.

ვლადიკავკაზში.

ივანე მამულოვი.

ახალციხეში.

100. ივანე მაისურაძე, 2 წ.

ოდესსაში.

თ. ზაქარია ერისთავი.

გორში.

132. უეზდნი უპრავლენია. 30 წიგნი.

ალექსანდრე კვინიხიძე
დავით ზუბალოვი
გიორგი ყარანგოზოვი.
ქუთაისში.
თ. გრიგოლ შარვაშიძე.
მოსკოვში.
თ. აკაკია წერეთელი
თ. სამსონ აბაშიძე.
ზუგდიდში.
თ. კონსტანტინე დადიანი.
140. თ. რაფიელ ერისთავი
სტირიდონ მაჭავარიანი
გიორგი ზებურიშვლი
ანდრონიკე სალაყაია
ნიკოლოზ მარჯანოვი.
თ. პეტრე დადიანი
146. თ. ევგენ დგებუაძე.